గోవర్ధనాచార్య

సప్తశతీసారము

(Scholar's edition)

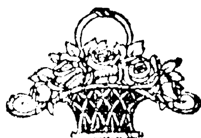
శిరోమణి

సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రి

Proficient in Oriental Learing.

తెలుఁగు పండితుఁడు, మహాబూబ్ కాలేజి,

సికింద్రాబాద్.

వెల. 1 0 0

ఉపోద్ఘాతము.

సంస్కృత భాషావర్ణమున జన్మించిన కావ్యరత్నములలో "అమరుకకవేరేకః శ్లోకః ప్రబంధశతాయతే" అను కీర్తిని వహించిన "అమరు కావ్యమును" ఎల్లవిధముల దత్సదృశమనఁదగిన గోవర్ధనాచార్యకృతమగు 'ఆర్యాసప్తశతియుఁ' గడుంగడురసవత్తరములని యెల్లవిద్వాంసులచే శిరసావహింపఁబడి యున్నవి. ఇందొకటి చెఱకుపానకము, మఱొకటి తేనెపాకము. ఈకవులిరువురును గొప్పధ్వనివేత్తలు.

కవిమొట్టమొదట నేభాషలో గ్రంథమును రచించునో యాగ్రంథమాభాషలో నున్నంతరసవంతముగా నా కవియే దానిని భాషాంతరీకరించినను నుండదు. అట్టియెడఁ గవికన్న భిన్నుఁడగు ననుబోటియల్పజ్ఞుఁడుసేయు భాషాంతరీకరణమెట్లు మాతృకాగ్రంథమువలె నింపునింపును? భాషాంతరీకృతకావ్యమనఁగృత్రిమరత్నముగదా! సంస్కృతసాహిత్యనిష్ణాతులగు విద్వాంసులా మాతృకాగ్రంథములను జదివి వానిరసమును బుక్కిటిబంటిగాఁ గ్రోలగలిగిన ట్లాంధ్ర విద్వాంసులకు సాధ్యముగాకుంట నెఱిఁగి పుక్కిటిబంటిగాగానీ, కుత్తుకబంటిగాఁగానీ గ్రోలింపలేకున్నను వారి కా మాతృకా గ్రంథము యొక్క రసబిందువు నేని రుచిచూపించు నభిలాషతో నేనీ భాషాంతరీకరణమునకుఁ గడఁగితిని. అట్లు గడఁగి నారంభించిన పద్యములఁ గొన్నింటిని భారతి, ఉగాది సంచికలలోఁ బ్రకటింపగా నా గురువర్యులగు బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని

వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారును, నాగురుసతీర్థ్యులగు వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారును నాపద్యములను బ్రశంసించుచు జాబులువ్రాసి గ్రంథసమాప్తికి నాకుఁ బ్రోత్సాహమిచ్చిరి. వారి దోహదమే లేకున్న నా యీ గ్రంథ వృక్షము ఫలవంత ముగాకుండెడిది. కావునఁ బూజ్యులగు నా యిరువురకును నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

మాతృకా గ్రంథమున 700 ఆర్యావృత్తములు గలవు. మొదటనీ గ్రంథమామూలాగ్రముగాఁ దెలిగించితిని. కాని పిమ్మట నాపద్యములలోనుండి నాబుద్ధికి నుత్తమోత్తమ ముగాఁదోఁచినవానిని మాత్రమే గ్రంథరూపముగాఁ బ్రక టించితిని.

గ్రంథము ముగిసిన రెండేండ్లనుండియు వరాన్వేష ణము సేయుచుంటిని. కానీ యింట బిడ్డనుంచుకొని యిల్లిల్లు వెదకిన తల్లివలెనాకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడును, వదాన్యశిరోమణి యు, రసికావతంసుఁడును, గవితా ప్రియుఁడును, స్వయము గాఁ గవియునగు శ్రీశ్రీశ్రీ దైవముదిన్నె రామారెడ్డిగారిని మొదట విస్మరించి పరిపాపస్యుఁడనై పిమ్మట మేలుకొనినన్నుఁ గూర్చి నేనేనవ్వుకొని నా ప్రణయచిహ్నముగా నీచిన్ని పొత్తమును నా కీర్తికాముక నంకితముఁగావించితిని. పరమే శ్వరుఁడాతని కాయురారోగ్యైశ్వర్యములఁ గూర్పుఁగాక.

బుధవిధేయుఁడు,

శిరోమణి సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

శ్రీ పరదేవతాయైనమః

కృతిపతి ప్రశంస.

సీ. భక్తులపై స్వర్ణవర్షంబు వర్షింప
నంబుదాకార దేహంబు మెఱయ
లోకులపాపపుం జీఁకటుల్ వాయింప
లలితాననేందుమండలము వెలయ
నలుదెస లభయదానమునొంది వర్ధిల్లఁ
జక్కనినాల్గు హస్తములు చెలఁగ
ఆర్త సంత్రాణ పరాయణత్వముఁ దెల్పఁ
జక్రముఖ్యాయుధ చయముగ్రాల

గీ. "దైవపుందిన్నె" నాఁగ క్షేత్రంబునందు
నవతరించిన యాదినారాయణుండు
వేంకటేశుండు మా రామవిభునకెపుడు
సకలకల్యాణము లొసంగి సాకుఁగాత.

సీ. తలఁపుమోసులు మదిందలసూపినంతనే
బండ్లఁగాయించును బండ్లకొలది
నడచినం గూర్చున్నఁ బడుకొన్న నలుదెసల్
చరియించు నంగరక్షకతఁబూని
పయిఁ వ్రాలు సంకటపక్షిబృందముఁ దోలు
నలరు చూడ్కుల యొడిసెలలు విసరి
అనుదినంబమిత కల్యాణసందోహంబుఁ
బంపించుచుండుఁ గప్పంబు పగిది

గీ. జీతమును బత్తెమును లేక చెప్పినట్టి
పనుల నెల్లను జేయు సేవకునిఁగాఁగఁ
దలువుకొన్నాఁడు వేంకటేశ్వరుని నిందు
భక్తిఁగాన్పించి రామభూపాలమౌళి.

సీ. కవికోకిలములకుఁ గమ్మని గానమా
ధుర్యంబుఁ బెనుచు చైత్రుండతండు
పాణీనమగు కళావనము దోహదము చే
వికసింపఁజేయు పాలకుఁడతండు
ఎల్లకాలంబు నవ్వించుచుఁ గవిరాజ
చయముతోఁదగు విదూషకుఁడతండు
ఆంధ్రలోకమునందు యశము శాశ్వతముగా
రహిఁగు త్తకుంగొన్న రైతతండు

గీ. పాలనము సేయుచుండుఁ గేవలమతండు
ఒక్కదైవంబు దిన్నెనె నిక్కువముగఁ;
గాని పాలించు నా రామమూనవేంద్రు
సద్గుణశ్రేణి ధారుణీచక్రమెల్ల.

సీ. కవులకుఁ బెండ్లిండ్లు గావించి కవితకు
సవతినిఁగూర్చు దోషంబొకండు
పండితుం డే తేరఁబట్టి పరీక్షించి
సారంబుఁబిండు దోషంబొకండు
తనవరించిన యశ స్తరుణిని దేశంబు
వెడలించినట్టి కిల్బిష మొకండు

వెలగట్టరాని క్రైతలకెదో! యొకరీతి
వెలగట్టెయిచ్చు కిల్బిషమొకండు

గీ. ఇట్టివొక లక్షగలవవి యెల్ల నతనిఁ
గట్టికుడుఃపుచునుండిన యట్టులెప్రుడు
నలువలంకుల యాచకుల్ బలిసిమూఁగి
పీడ సేయుచునుందురు బెట్టిదముగ. ౪

శా. సాయంప్రాతలఁ దత్సభాంగణమునన్
సత్యంబుగానిల్చి భా
షాయోషామణి వీణఁజేతఁగొని లా
స్యం బాడుచుం బాడుచున్
హాయింగూర్చు చతండు భక్తినిడు నా
యాకాంక్షలంబొంది దీ
ర్ఘాయుష్మంతుఁడవై చెలంగుమని పె
క్కాశీస్సు లిచ్చుందగన్. ౫

చ. అల కవితా సరస్వతికి
నాయలమీద ఋవంపు దిన్నె; రా
ట్రిలకుఁడు రామరాయఁడు సు
ధీమణి పూజరి; కొల్వవచ్చువా
రలకును దల్పుఁదీసి నడి
రాతిరియేని శ్రమంబునాక పూ
జలు సవరించి భారతి ప్ర
సాద మొసంగును భక్తి పెంపునన్. ౬

క. కవియే దగ్గఱి చుట్టము;
కవియే తనకార్యదర్శి; కవియే సుతుఁడున్
గవియే నెచ్చెలి; సర్వముఁ
గవియే మారామభూమికాంతునకుఁ దగన్. ౭

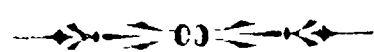
గీ. గట్లు లేనట్టి పేదఱికంపుఁ గడలి
నీఁదు కవులకు విశ్రాంతి నిచ్చుచుండు
ద్వీపరాజము దైవముదిన్నె; రామి
రెడ్డియాగడ్డ నేలెడు దొడ్డప్రభువు. ౮

వ. ఆమహాశయున కీగ్రంథ మంకితముగా సమర్పితము.

గోవర్ధనాచార్య
సప్తశతీసారము.

ప్రస్తావనాపద్యములు.

క. మఱపట్టి కేలిఁబట్టఁగఁ
బులకించుచు బూఁబోఁడిగాలు ముక్కంటి యొడల్
వెలిమిడియయ్యె మనోజుఁడు
మొలకెత్తెనా? నాఁగ మిగుల ముచ్చటఁగొలుపున్. ౧

ఆ. వె. వెలికిఁ గ్రక్కవలదు విసము మ్రింగుమటంచుఁ
గలఁత వడుచుఁ దాతగారు పలుకఁ
గాంచి తనను మోవిఁ గాటుకం బ్రొద్దుట
సిగ్గుగొన్న శివుఁడు శివములిచ్చు. ౨

క. గిరిజాపదముల వ్రాలిన
గరళగ్రైవేయుఁడైన కామారి మహా
త్తరవిషమబాణు గళమునఁ
గరవాలముఁదాల్చి శరణుఁ గన్నట్లలరున్. ౩

క. చలిమల బిడ్డకు మ్రొక్కెడు
నెలతాలుపు పక్ష్మలంపు నిటలాపాంగం
బల మరుఁడు వింటఁదొడిగిన
బలుముండుల మొగిలితూపువలె విలసిల్లున్. ౪

ఆ. వె. జడలు కేసరములు, చదలేఱు తేనియల్,
వలయమైన తలయె వరలుదుద్దు,

అఱితివిసపు రొంపియందు జన్మించిన
హరుని మొగము దమ్మి కగుడుఁ దేఁటి. ౫

కం. తెలియం జాలక సంధ్యా
జలాంజలినిఁ ద్రావుచున్న స్వకర వ్యాళం
బులు, గౌరి మొగంబుఁ దమిమొగ్గు
నెలదాలుపు విజయనవ్వు నిశ్చలతఁగనున్. ౬

ఆ. వె. ప్రతిఫలించు హైమవతిమోముఁ గాంచుటఁ
గదలి చేతిపట్టు వదలి జారి
యూటలూరు చెమటనీటఁ గ్రన్ముఱ నిండు
చున్న హరు జలాంజలిన్నుతింతు. ౭

కం. పొలయలుకఁ గొన్న చెలియడు
గులలత్తుకసంజకెంజిగుల రంజిల్లన్
దలఁగ్రొన్నెల, దత్కాంచన
వలయ నికషమైన గళము వాని నుతింతున్. ౮

ఆ. వె. అతివ కాలిగోటి కంటినిండఁగుఱు లోఁచుఁ;
దగిలి యందెద్విగుణముగ నొనర్చు;
నలరుఁ జీలమండ నలపు సంకెలగాఁగ;
శర్వు శిరసుపైనిఁ జంద్రరేఖ. ౯

కం. సిరిచెలువ కేలమూయఁగ
గురుజ ఘనముఁ గాంచ నాభికుహరమునుండిన్
బఱతెంచి నట్లుతగు తా
మరఁబోలు ముకుందు కన్నుమనుచుత మిమ్మున్. ౧౦

క. హరినీలవక్షము రమా
గురుతరవక్షోజయుగళకుంకుమరసపిం
జరితమయి కౌస్తుభార్కుఁడు
పరగు నహర్ముఖనభంబువలె విలసిల్లున్. ౧౧

క. తనగుం దరుణి ప్రతి బిం
బనమున సొంపిల్లు కౌస్తుభముగల నారా
యణు వక్షము సిరియద్దం
బనుగనుచున్ గఱచునట్లు పురుషాయితమున్. ౧౨

సీ. నవ్వుటాలకు సిరికొమ్మ నాభిచక్ర
మంటుచున్నట్టి చక్రి పాదాంబుజంబు
జలజనాభున కనురూప సతిగనాపెఁ
దద్దఁ బ్రయత్నించుచున్న రీతిగఁ దనర్చె. ౧౩

సీ. అగ్రమునయందు శ్రీవత్స మలరుచున్న
మాధవుని రోమవల్లరి మనుచుఁగాతఁ
దాపమడఁగించి, యున్నాల దండమైన
నాభి జలజంపుఁజాయ చందమున మిమ్ము. ౧౪

క. పొలయల్క వంపఁ దలఁబడ
జలజంబులఁ బ్రియుఁడు, గౌరి జంఘాకాండం
బిలహరుని దాఁకగెలిచిన
వలరాజు జయధ్వజంబువలెఁ జెన్నారెన్. ౧౫

క. హరివోలె హరుఁడు గన్పడె
సరస సమున్నాలనాభి జలజాతుండై

పురుషాయితమొనరించెడు
గిరిరాజసుతాముఖంబు కెరలుచునుండన్. ౧౩.

క. వరణస్రజంబునిడి శ్రీ
హరి తనకంఠమున మాయలాడయి తాల్పం
దరుణీవేషము, నవ్వెరి
సురాసురులు; లజ్జఁబొంది చూచెనుసిరియున్. ౧౪

ఆ. వె. చిలువసెజ్జ సరకుసేయక గరుడుని,
దలఁపమి హరమునను దమ్మి నూని,
వెలలనూర్పు ముత్తములు బిట్టుతమిరేఁగి
సిరిపొనర్చు కేళి చెలువుఁ గాంచు. ౧౫

ఆ. వె. తనకుఁ బాలనీక తెం యన్నని గజాన
నునకె మొసఁగుచున్న దనుచు బ్రమసి
తెల్లుచూలు తీయఁ దల్లిపయ్యెదనవ్వి
మృడుఁడు పట్టు గుబ్బ లిడుత సుఖము. ౧౬

ఆ. వె. కౌఁగిలించి బిగ్గ గౌరవింపం దగ్గ
చారుమూర్తి బాల చంద్రమౌళి
మదనభల్ల విభుఁడు పదములంబడ గౌరి
హుంకరించిఁ దలఁచుచుండె నలుక. ౨౦

క. తన బింబాధరరసమును
గొన వేడుకపడి నిశాటకులు త్యజియింపం
గను బీయూషంబును మో
హిని రూపముఁగొన్న హరి రహిన్ మదిఁదలఁతున్.

గోవర్ధనాచార్య
సప్తశతీసారము.

అవతారిక :— ఎలజవ్వనము గల ప్రపాపాలికను గాంచి యొక రసికుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. ప్రాణములు చిక్కఁబట్టియుం బ్రవధిదినము
దాఁకఁ గడుఁగ్రుస్సి పాంథకాంతాగణంబు
బ్రదుకనిమ్ము! పాపము! ప్రపాపాలి! వారి
మార్గరోధ స్తనాగ్రముల మాటుపఱచి. ౧

అవ :— ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. నెనరుంజూప, నడంకువఁ
గనఁబఱుపక, జిత్తవృత్తిఁ గనిపట్టి చరిం
పను, బతిఁ గొలువఁగ మొదలిడెఁ
జనుఁగవ మొలకెత్త నొకతె సవతికిఁ దోడ్తోఁ. ౨

అవ :— అపకీర్త్యాది శంకచే నాయకుఁడు దన్నుఁ బరిత్యజించునని తలఁచుచున్న నాయికకు దూతి సమాధానము నిచ్చుచున్నది.

గీ. కళలు వాడును గాక; లోకంబదెల్లఁ
బలుకుఁగాక కళంకము; బాయుఁగాక
తన సమున్నతి; వదలఁడా తండు నిన్ను
సంతతముఁ జందురుండు భూచ్ఛాయఁ బోలె. 3

అవ:—దూతి నాయకునితో నాయికయొక్క ప్రేమాతిశయమును తెలుపుచున్నది.

గీ. సరకుసేయదు ధనము; వంశప్రతిష్ఠ
గణనసేయదు ; చీరికిం గొనదుగురుల;
నపయశంబును లెక్కింప దాయువతికిఁ
బ్రాణములకన్న హెచ్చు నీపైనివలపు. ౪

అవ:—అపరాధ మొనర్చి కపటోపన్యాసములచే సమాధాన పఱచుచున్న నాయకునితో నాయిక పలుకుచున్నది.

గీ. గ్రుచ్చుకొని నొప్పిసేయు నీకుటిలఫణితి
త్వదపరాధంబుకన్న నెంతయును నన్ను
సూదిపోటుల నొదవిన వేదనంబు
కత్తివ్రేటునఁ గలుగదుగాదె! ప్రియుఁడ! ౫

అవ:—నాయకుని పరిహాసోక్తుల కలిగిన నాయికతోఁ జెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. పరులు పలికిన నేమాట వాడులాట
అదియె ప్రియునోట రాఁగ సయ్యాటసుమ్ము!
కామినీ! కట్టెలంబుట్టు ధూమమందు
రగురునంబుట్టు ధూపమండ్రదియె జనులు. ౬

అవ:—ఒకఁడొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. అతివినయ వామనాంగియై యడుగుఁదీసి
గడపదాఁటియెఱుంగ దా కలికిమిన్న
కాని యాతన్వి గ్రంథసాంగత్య మెఱుఁగుఁ
బూర్ణముగ నూరివెలుపటి పూలతోఁట. ౭

అవ:—నాయిక చెలికత్తె సవతి చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. నలఁగని విభూషణంబుల చెలువుఁగాంచి
బాలఁగని ముట్టమొదటం బ్రభాతమందు
సంతసించిరి సవతాండ్రు; రంతఁ బ్రియుని
శిరసులత్తుకఁ జూచి యూర్పిరి కడింది. ౮

అవ:—రాత్రి శయ్యాగృహమునకుఁ బోవుటకు సిగ్గు నటించిన నాయికను చెలికత్తె ప్రొద్దుట లేపుచున్నది.

గీ. ఓసి లజ్జావతీ! లేయి నోడలఁడన్ని
బిట్టు మరుసేఁతలకు నిద్రపట్టె నెన్న
తెరువుమా! కన్నుతామరల జంట
సుప్రభాతంబు గావుత సుదతి! నీకు. ౯

అవ:—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను తెలుపుచున్నది.

క. నవకేళీ రుచి మఱఁగిన
జవరా "లిన్నాళ్లు వృథగ జరిపితి లజ్జా
వివశత వంచించిరినను
వివరింపక" యనుచుఁ గినిసె బిట్టు చెలులపై. ౧౦

అవ:—నాయకునితోఁ జెలికత్తె నాయికావిరహమును దెలుపుచున్నది.

గీ. వలపుఁగొని పెల్లువలకాఁక నలుగుదువడి
పాపమాబాల యొడలు సాఁబాలుమాత్ర
మిగిలియున్నది నీకయి, మిత్తిగొంగ
వేల్పుకయి గట్టరాయని బిడ్డవోలె. ౧౧

అవ:—తన తగులముఁ గొన్న నాయకుఁ గోరుచున్న వేరొక నాయికను నాయిక పరిహసించుచున్నది.

గీ. ఏటికి కెదురీఁతగాదె? యన్యేచ్ఛఁ గొన్న
జనుని దనవైపు మరలించుకొను తలంపు
శ్రమఫలింపదు సరిగదా! సర్వజనులుఁ
బరిహసింతురు చప్పట్లు చఱచి పెచ్చు. ౧౨

అవ:—తన యపరాధములకుఁ గినిసియున్న నాయికతో నాయకుఁడను చున్నాఁడు.

నాయకుఁడు:—

గీ. నాదు నపరాధమెల్ల విన్నావు గాన
నిలిచి నామ్రోల ననుఁ గాంచి నిజము చెపుము;

నాయిక:—

మానమును గొల్లఁగొనఁ జాలు మాయ మొగముఁ
గలుగువాఁడవు గాకున్నఁ దెలుపనేర్తు. ౧౩

అవ:—ఒక తరుణదంపతుల ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

ఉ. అక్కడ రొమ్ముబంటియని
యానలిగొమ్మున కీఁదిపోవుచున్
బుక్కిటిబంటి యిచ్చటని
పోవుచు వేరొక ప్రక్కకిట్లు న
ల్దిక్కుల నేఁటఁ గ్రుమ్మఱుచు
లేవను తూర్పున బారెఁడెత్తు ప్రా
ద్దెక్కిన మాఘమాసమున
సీతరుణుల్ ముగియించి స్నానముల్. ౧౪

ఆవ:— నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. నా చెలులు వీడిపోయి రొంటరిగ నన్ను
నెంత బతిమాలుకొన్న నావంత వినక
నను బలాత్కృతిఁ గవసితే వినుము ప్రతిన
నొడలు విడుతును నీపైని నొక్కత్రుటిని. ౧౫

ఆవ:— దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. వలపు నిలువదు నీకుఁ, జాపలము మెండు,
కైతవము హెచ్చు, మానముత్కటము, కలవు
వికృతవేషభాషలును; మా సకియ చేతఁ
బడితి విఁకనైనఁ దిన్నఁగా నడచుకొమ్ము. ౧౬

ఆవ:— నాయకుఁడు పరదేశమునకుఁ బోవునపుడు నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. కఠినచిత్తుండ! యుత్కంఠ గడలుకొనఁగ
నీరు వెడలంగ నెడలేక పాఱుచున్న
చదలివాఁక భగీరథక్ష్మాపతిఁ బలె
విముఖుఁడగు నిన్ను వెంటాడు వెలఁదిచూపు. ౧౭

ఆవ:— ప్రణయకోపము వెలికిఁ గ్రక్కక కనఁబడు నాయికతో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. నీదు శృంగారరసధార నిలిచిపోయె
నాతరంబైన కాలుష్య మధికమగుట
గిండినిండఁబోలె, దనివిఁ గల్గింపవైతి
వున్ముఖత్వంబునం గాంచుచున్న నాకు. ౧౮

అవ:—ఒకఁడు తన ప్రియావిలోకన సుఖమును దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. తెరచినుంగులనుండి వెల్వడుచున్న
యా చిగురుఁబోఁడిమిన్న తియ్యంపుఁజూపు
అమలినంబుగ వడిగట్టినట్టి, యమృత
ధారయుంబోలె మిగుల స్వాద్యముగనుండె. ౧౯

అవ:—అత్తగారింటికేగు నొక యువతిమువ్వబను దెల్పుచున్నాఁడు.

గీ. తల్లి యత్తింటికంపుచోఁ దనముకుాఁతు
బాటఁ దడుపుచునుండెఁ గన్నీలుచేతఁ
గాని ప్రియసంగమోత్కంఠ గన్నుదాఁటఁ
గల్ల యేడ్పులఁ దనలోనఁ గలికి నవ్వె. ౨౦

అవ:—ఒక పాంథుఁ డిట్లాశించుచున్నాఁడు.

గీ. కరువుపయిఁ జేర్చి కందోయి నురుల నీరు
నిర్దయుఁడవని నన్ను నిందించుచుండఁ
గమ్మనూనియ రాచి నా కలికిమిన్న
కెప్పుడు వేనలి నెఱిఁదీర్చి యెలమిఁగొందు ? ౨౧

అవ:—తనకు నగలులేవనిపరితపించు నాయికకుఁ జెలికత్తె చెప్పుచున్నది.

గీ. నగల యంగములకు నంగనలకుఁ జేయుఁ
దద్దఁ దలవంపు నీదు సౌందర్యరేఖ
వంజతీవలఁ బుష్పసంభారముఁ గని
నవ్వదొక్కొ వనస్పతి ? పువ్వుఁబోఁడి ! ౨౨

అవ:-నీచెలిగడుసుదిగాదనిపలుకునొక తెతో నాయిక చెలికత్తెయనుచున్నది

గీ. తలఁచు లోకంబు శీలశీతలతఁగాంచి
మనమునను మాదు చెలియు మెత్తనిదటంచుఁ

గాని దాని ప్రతాపంపుఁగఱకు నెఱుఁగు
తుణికమగు వక్రవృత్తిచేఁ గ్రాఁగుప్రియుఁడు. ౨౩

అవ:— ఒకఁడు తన మిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

సీ. బ్రదికియున్నది సగము, సాఁబాలుచచ్చె,
రాహువనకుఁబోలె నాదుగాత్రంబునందుఁ
గలిసి నడిబాట యాదృచ్ఛికముగ నన్నుఁ
గలికిసిగబంతి సుధవోలెఁ గౌఁగిలింప. ౨౪

అవ:— చాలా ప్రొద్దెక్కినను బడకటింటినుండి రాకుంటి వేమని యడుగు
చెలికత్తెతో నాయిక యనుచున్నది.

క. ఒడలికి బడలుంగూర్చును;
నడఁగించునగస్తిఁ; జృంభికలాఁచికొనును; నన్
విడనీఁడు పాన్పుఁ బ్రొద్దుటఁ;
బడఁతీ! నాప్రియుఁడు నిదురవలెఁబైకొనుచున్. ౨౫

అవ:— ఒకఁడొకతెతో ననుచున్నాఁడు.

మ. కురులన్ జిక్కుడలించి యార్చికొనుటల్
గోళ్లన్ హరాయల్ కూర్పఁగాఁ
గరమున్, స్నానము సేఁత నార్ద్రనఖరే
ఖల్ వెల్లనై తోఁప, వా
తెఱయుంగన్నులు ధౌతమై కడుఁగడున్
దీపింప నీగాత్రమో
తరుణీ! నూతనమీనకేతనుని శ
స్త్రంబట్లు కన్పట్టెడిన్. ౨౬

అవ:— వేశ్యాసక్తుఁడగు నొకనితో నొకతె యనుచున్నది.

ఆ. వె. లేని దున్నయట్లు కానిపింపఁగఁ జేతు
రుల్ల మచ్ఛమైన యువకులందు
వెలవెలందిగములు, పెన్నద్దముల యందుఁ
వదనపంకజంబుపగిదిఁ బ్రియుఁడ ! ..౨౭

అవ:— మొదటిలాఘవమును బిమ్మటిగౌరవముడఁగింపఁ జాలదని యొకఁ డనుచున్నాఁడు.

క. తొలుతటి లాఘవమడఁగదు
బలవత్తరమైన గౌరవము సేకుఱినన్
బలుకరె ? వామనుఁడని పె
ద్దలుం ద్రివిక్రము దశావతార కథాజ్ఞుల్. ౨౮

అవ:— ఒక తరుణ దంపతులముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. మోవిఁబై కెంపు; సీత్కారములఁ బొనర్చుఁ;
గన్నులనుమూయు; నొడలఁ గదలఁజేయుఁ;
దాఁకక పరస్పరంబెడం దరుణయుగము
పడయుచున్నట్టులుండెఁ జుంబనసుఖంబు. ౨౯

అవ:— ఒకఁడు తనయవస్థను వయస్యునితోఁ దెలుపు చున్నాఁడు.

క. చొరఁబడి కిటికింబడి నా
కరంబు ప్రియురాలి పడకగది నచ్చట నా
తరుణీ పాణిస్పర్శలఁ
గరముబలసి యుఱికికొనియెఁ గ్రమ్మఱక సఖా ! 30

అవ:—ఆ నాయిక నీయందాసక్తురాలయియున్నదని దూతి వైద్యునితో ననుచున్నది.

గీ. సరకుసేయక జననింద నారుస మొసఁగు
నీ కరస్పర్శ కభిలాష నివ్వటిల్ల
జ్వరము రమ్మని ప్రార్థించుఁ బాన్పుపఱచి
పండకొని పాపమూ లేమపాల్గ గనుము. ౩౧

అవ:—నాయిక యొక్క సహచరి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. చెమటఁ గ్రక్కుచునున్న దీ చెలువమోము
కలికి క్రొంగ్రొత్త కేళుల కలసి సొలసి
తొడిగి బాణంబు మోపెట్టఁ దుంటవిల్తు
విల్లు పూఁదేనియల గాల్చు విధిఁ బ్రియుండ! ౩౨

అవ:—ఒకానొక విరహి యనుకొనుచున్నాఁడు.

క. చెలిచవుఁగలది, చదురా,
ల్కులవతి, పొరుగింటి క్రొత్తకోడలు నన్నుం
గలసిన బ్రహ్మానందముఁ
దలఁతుఁ దృణప్రాయమని యెద యథార్థముగన్. ౩౩

అవ:—చిరవిరహార్తురాలగు నాయికతో నాయకుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. ఎడతెగక రాల బాష్పముల్ పడఁతి! నీదు
తెల్లఁబడి స్నిగ్ధమైన మైఁదీవ నాకు
దర్పకుని పూవుటమ్ముల దాహకోగ
మడఁచు శతధౌతమైన యాజ్యంబువోలె. ౩౪

అవ:—ఈపెను వరిమడియే సంభోగస్థానమని యొకఁడను చున్నాఁడు.

క. తనయందు రాలిపడఁగాఁ
గనువిందొనరించు గుంజికాఫలమాల నొ
ప్పను వరిమడి తనస్వామిని
యనిశివ గ్రనకు గుండె లవిసిన పగిదిన్. 37

అవ:—ఒకఁడొక దానిముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

ఉ. "ఇచ్చట గుచ్చెగోళ్లు దిగ;
నిచ్చట గంట్లను జేసెఁ బంటితో;
నిచ్చటఁ గందిపోవ మెలి
యించెనిగో! యితఁ"డంచు నేస్పుచుర్
గ్రచ్చుజఁ దెచ్చుకొన్నయలు
కన్ దనసిగ్గును వీటిఁబుచ్చుచున్
హెచ్చరికించుఁ దన్విపొరు
గింటి బోజుంగును భర్తముంగటన్. 38

అవ:—అన్యాంగనాసక్తుఁడగు నాయకుఁడు నాయికతో "నీవు నాయందేల యనురాగముఁ జూప"నని పలుకఁగా నాయిక యనుచున్నది.

గీ. వెలికిఁ గ్రక్కంగ నేస్పు లోపలి రసంబు
నూఁచముట్టగ వెలుపలనున్న యట్లె
నెలిచవులుగొన్న వగలాఁడి, లలితకవుల
పలుకునుడి, గాజుబుద్ధియుఁ, బరులకగు నె? 39

అవ:—ఒకఁడు దన్నుఁగాంచి విముఖియగు చెలితో పలుకుచున్నాఁడు.

క. విముఖతనుగొనెదవాలో
కమునన్, దాక్షిణ్య మూనఁగన మొకపూఁటన్

గోమరుగఁ, గాఁసి నాతా
పమడంతువు నీవె నీడవలె మానవతీ! ౩౮

అవ:—ఒకఁడు తన నాయికయొక్క రతి పాండిత్యమును దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. "ఆచరింపుము యిట్లని" యానతిచ్చు;
దేవురించును; దానివి దీనిఁగోరుఁ;
గసరికొను; నవ్వుఁ; గావించుఁ గల్లయేడ్పుఁ;
దరుణిరతి పాండితిఁ దలంచి తనివినొంద. ౩౯

అవ:—ప్రణయకోపము వహించిన యొక నాయికతోఁ జెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. బానిసంబోలెఁ బనిఁగొని యానయిత్తు;
వడుగు నిడెదవు లేకాంతు నొఁదలపయి;
నాత్ర పడమేలొకో? పాల యలుకఁబూని
ముగుద! త్రెంపకు నెయ్యంపు మొలకమొదలు. ౪౦

అవ:—ఒకఁడు తన ప్రియురాలి ముచ్చటను వయస్యునితో నచుచున్నాఁడు.

గీ. పడఁతి యభిమత కేళినిఁబన్ని పందె
మాడి నెత్తంబు నాతోడ నోడిపోయి
పారవేయుండి! యవల నీ పాచికలని
యలుక నెపమున వెడలించెఁ జెలులనచటు. ౪౧

అవ:—ఒకఁ డొకదాని చేష్టావిశేషమును దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. యువతి "అశ్మేవ సుస్థిరాభవ" యటన్న
ప్రాఁజదువు సన్నెకల్ ద్రొక్కు పట్టున విని

పెండిలి బెడందమునిఁగియు మిండగాని
మొగముగని నవ్వుకొనుఁ బెడమోము సేసి. ౪౨

అవ:—పరాంగనల కడకుఁ బోవుచుంటచే ఖిన్నురాలయిన నాయికను నాయకుఁ డోదార్చుచున్నాఁడు.

గీ. వచ్చు, వెనుకకుఁబోవుఁ, గాడ్పుఱచు, గంద్ర
తనమున మరందపానుఁ దద్గుణును గేఁటి
కరణిఁ బరకాంత; తమ్మికిందరయుఁ బోలె
మదికి నధిదేవతవు నీవెసుదతి! నాకు. ౪౩

అవ:—ఆ యువతి దర్శనముననే నేను జీవింతునని నాయకుఁడు నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. తాఁకునంగొన్న, త్రావఁ దద్రసముఁగొన్న
మేనిపయిఁ బూసికొనఁగొన్న నాశఁజేయు
విసపు వేఁడిమిఁ; గాని జీవింపఁ జేయు
నెదుట సిద్ధౌషధియొకండు దృష్టిమాత్ర. ౪౪

అవ:—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. ప్రిదిలి వేనలి యూఁగులన్ విచ్చిపోవఁ
గదలి మొలనూలిగజ్జెలు గలగలమున
మఱచితే? బిట్టుమగసేఁత మఱఁగి మొరయు
నాయువతిఁ గాము చామరయష్టి నకట! ౪౫

అవ:—ఒకతె యొకనాయకుని యాసక్తిని వేరొకతెతోఁ దెలుపుచున్నది.

క. కసరుచుఁ దిట్టుచుఁ దాఁచుచు
విసుఁగుచు సిగఁబట్టుకొనుచుఁ బెనఁగఁ దమిరతిక్

రసికుం డొక్కఁడు దెలుపఁడ
హాసఁగన్ గురువన్న ధర్మమును బతిసతికిన్. ౪౬

అవ:—ప్రణయకోపముతో నిద్రించుచున్న నాయికను నాయకునకుఁ
జూపి చెలికత్తె పలుకుచున్నది.

సీ. ముడిచి మోఁకాలొకండు, పైఁదొడయొకింత
యొఱగి కనఁబడఁ గ్రిందటి కుఱువు పైని
నూర్పులకు దించుకొనిపోవు నుదరమందు
స్ఫుటముగా నాభినిద్రించుఁ బువ్వుఁబోఁడి. ౪౭

అవ:—చెలికత్తె నాయకునితో నాయికాసక్తినిఁ దెలుపుచున్నది.

క. విడినుడిఁ బెక్కుడి చాఁకలి
పడఁతికి నీతాల్చి విడుచు వలువలుగొని చె
ల్వఁడ ! వలపుమిన్ను ముట్టఁగఁ
గడిందిగ ధరించు యువతి గప్పకొనుదగన్. ౪౮

అవ:—నాయకుఁడను చున్నాఁడు.

క. అలకలు సెదరఁగఁ బెనువే
నలివిరియఁగ నూర్పులకు స్తనద్వయ మెగయన్
వలువ ప్రిదుల నెడఁగేలిడి
చెలి రతి వివశతఁ బరున్న చెలువముఁ దలఁతున్. ౪౯

అవ:—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. కలగలువుగ నలు పెఱుపులు
వెలయఁగఁ గ్రొమ్మావి చిగురు వెలువడి యింకన్
గొలుపు నిదె ! కనుల పండువు
వెలఁదీ ! తామేటి చిప్ప వెడలు తలవలెన్. ౫౦

అవ:—ఒకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

క. పొడవయి కుటి లాగ్రంబయి
కడువశ్యగుణంబు గలిగి కమ్మఁదనముఁ జె
న్నొడు వెలఁది చూడ్కిలాగును
గడిమిన్ నాయెడఁద విూనుగాలము కరణిన్. ౫౧

అవ.—నాయికయొక్క చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. చెల్లివచ్చును నీకుఁ దోఁచినదియెల్లఁ
బలుకుమోకల్లరి! నిన్నుఁదెలియ ముగ్ధ?
బ్రదుకఁగోరుచు నీవు కన్పాటుకలిమిఁ
జెలువ స్త్రీజాతి కపయశశ్చిహ్నమయ్యె. ౫౨

అవ.—నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. ఎఱుఁగజాలక నీదైన కఠినఁదనము
వదనమాధురిఁజవిఁగొంటి బ్రమసిమున్ను
తేనెఁబూసినకత్తివి; తెలిసివచ్చె
నాకు; ఛేదింపనేర్తువు నాల్కమాత్ర. ౫౩

అవ:—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. వేలుపులబాట వాహ్యాళి వెడలినట్టి
రామణీయకనిధియైన రాజుఁగాంచి
మొలకనవ్వులు దళుకొత్త మొగములంకుఁ
దారకలుపిల్చుఁ గ్రేగంటఁదమ్ముఁగవయ. ౫౪

అవ — ఒకతె యొకహారిణ వృత్తాంతమును దెలుపుచున్నది.

గీ. లేఁతవరిపైరు మేఁతకై కౌతుకంబు
కడలుకొనఁ గాఁపుపడుచు ముంగటికిఁ దెచ్చు
దారి నడతెంచుచున్నట్టి తరుణు నొకని
నందినట్లుండి యందక హారిణమొందు. ౫౫

అవ.—దీనివలన నాకీకార్య మగునా? కాదా? యని విచారింపక కార్యము నరుఁగడంగు నొకని నుద్దేశించి యన్యోక్తితో నొకఁడు తెలుపు చున్నాఁడు.

గీ. కవ్వమును నిల్పి తన పాలకడవయందుఁ
గేలుగవనొవ్వ నొక్క గోపాలకాంత
త్రచ్చియుం దచ్చి పారిజాతంబుగనమి
దైవమును దిట్టుచున్నది తప్పమోపి. ౫౬

అవ: --ఒక నాయికను గాంచి తరుణుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. కప్పనిలు చక్కనై కక్క్యకంబు గుబ్బ
చంటి నొక్కండు తంతు సంచయము చేత
ఉంట విల్లుగ భావించి తుంటవిల్తుఁ
డాలతాంగి శరీరంబు నంటిపట్టె. ౫౭

అవ:—నాయిక కాంతుని చిత్తము రతిసమయమునఁ బరాయత్తముఁ గావింపగోరి యిట్లు నుడువుచున్నది.

క. కనుమా! ప్రియుఁడా! తరువున
వినోదముగఁ గ్రేళ్ళుఱుకు కపిప్రవరునిపైఁ
దనదగు కులాయమును భ్రాం
తినిఁ బతగంబొందు వ్రాలఁ దిరుగుచునుండెన్. ౫౮

అవ:—పొలయలుకఁగొన్న నాయికను గాంచి నాయకుఁడు కుతూహలముతో ననుచున్నాఁడు.

క. సెలవేఁ, జెఱకుతుంటయుఁ
బొలయలుకబిగింపు, నెత్తమును నీకను బొ
మ్మలు రసమునొల్కు మిక్కిలిఁ
గలికీ! భంగంబుఁ బొందికాదె? సతంబున్. ౫౯

అవ:—ఒకచెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. కలువలరాయఁడు బలె నీ
చెలువుఁడురాఁ బెడమొగంబుఁ జేసి వెనుకలన్
నిలుచుందువు నీ వేమిటి
కలుషము సేసితివి నిడకరణిన్ దరుణీ! ౬౦

అవ:—ఒకతె యొకని నిగ్రహింపఁ బోవుచుండ వానితో నొకఁడన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. కపట కౌతుకముప్పొంగఁ గన్నుదోయిఁ
గాంచుబోయత; నమ్మి డగ్గఱకుసుమ్మీ!
సందుగాఁగొని నీమమొత్తందనమ్ము
దిరుగుసినుఁబట్టు నీవెంట హరిణకంటు! ౬౧

అవ:—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. బొమవింటఁ జూపుతూపుల
గమిఁదొడిగి నిలంబడంగఁ గన్నులయెదుటన్
రమణీ! మగవాఁడెవ్వం
డనూంతముగఁ దూలిపడక యట్లనెయుండున్. ౬౨

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. స్నేహేయూదు పీ[ప్రొ]ద్దుటఁ
దరుణీ ! జందియమువోలెఁ దాల్చిననుక్తా
సరముం, దెలుపకయున్నను
బురుషాయిత పాండితీ ప్రపూర్ణత తెలిసెన్. ౬౩

అవ:— చెలికత్తె మిష పెట్టి నాయికను నాయకునిఁ జూపుచున్నది.

గీ. పులుఁగు మొత్తంబిగో ! మింటివలని కెగసెఁ
గనుఁలవిందుగ సౌధ శృంగంబునుండి
పెద్దగాలికిఁ దెగిపోయి బిట్టుచెదరి
పాలఁతి ! యెగసిన పూదండ పూలువోలె. ౬౪

అవ:— పెక్కండ్రచే రక్షింపఁ బడుచున్న యొక తేనుగాంచి యొకఁ
డన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. మెలఁకువ మెయి జరియించుచు
వలఁగొన నిను గండుతేంట్లు వారించును నీ
దళపంక్తి యోసి గేదఁగి !
వలపేటికి ? నీకునడవి పాల్సేయుమిఁకన్. ౬౫

అవ:— ఒకతె నాయికయొక్క రతోత్సుక్యమును వేరొకతెతోఁ బలుకు
చున్నది.

గీ. పనివడినయట్ల గదివీడి చనుచునున్న
చెలినిఁగని తెచ్చుకొన్న కట్టలుక విసరె
బాహుముడి బిగ్గించి యవతంస పుష్పమాలఁ
గలికి గాలికి దీపంబు మలఁగునట్లు. ౬౬

అవ:—మాటాడుల పనిలేకయే కటాక్షమాత్రముననే కార్యము నెఱవేరునని యొకతె వేఱొకతెతో ననుచున్నది.

క. కలుగుఁ బ్రతిష్ఠకుఁ గొఱయని
పొలయలుక బిగువు సడల్పఁ బోక కనుఁగనున్
వలకొంక నలఁగు తరుణులఁ
గలుపుని స్పష్టార్థమాటి గతిచూపె తగన్. ౬౭

అవ:—ఈమె పతియత్యంతము జడుఁడు. కనుక నీవు భయపడవలదు. అని మాటి యొకనితోఁ బలుకుచున్నది.

గీ. కట్నముగ ధాన్యపాత్ర ముంగలనుబెట్టి
వెఱ్ఱిచూపులతోఁ గాఁపు వెజ్జుఁబలుకు
"నయ్య! నాభార్య చంటిపై నర్ధచంద్ర
రేఖఁగంటి; నీవ్యాధి వర్ణింపు" డంచు. ౬౮

అవ:—తన ప్రియునికడకుఁ బెక్కు రాకపోకలు సేయుచు దిరుగుచున్న యొక తరుణినిఁ గని కోపింపఁగా నాయకుఁడు తన భార్యతో ననుచున్నాఁడు.

క. చరియించుచుండుఁ బయిఁబయి
సరసునఁ గలహంసివోలెఁ జంద్రానన! యీ
తరుణీమణి; నీవనఁ దా
మరతూఁడయి చొచ్చితివిసుమా! నామహృదిన్. ౬౯

అవ:—ఒక తరుణి రాత్రియభిసరించు నప్పటి ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. వడఁకుబట్టియుఁ జెమ్మటం దడిసినట్టి
తరుణ యామినికు కేల్దూసి దవ్వుబాఱి

చోరుఁడు వచించె నీ గుబ్బ చన్ను గవకు
నతివ! వేయేండ్లు వర్ధిల్ల నాశిషములు. ౨౦

అవ:—ఒక యువతి నాయకుని చేయిపట్టి లాగుచుండఁగా చెలికత్తె వానితో వక్రోక్తితో నిట్లను చున్నది.

క. తనబాహుమూలముగపడఁ
గనఁగరలతనెత్తి దాఁపుగా లాగఁకొనన్
నినుఁ జూతాంకురమా! నా
యనుంగుఁజెలి పడయు నుచ్చమగు పదమిటుపై. ౨౧

అవ:—నీహారమునుగిన్న వారెల్లరును నీతో విహారమును గోరుదురని చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. స్తనకలశంబులపైఁబడి
పెను జఘనముపైని వ్రాలు విరిదండఁగనన్
మనసు చలింపదె? చెలి! ని
మ్న నాభిదాఁటంగదారుమయ నేతవనన్. ౨౨

అవ:— ఈ హేమఁపనేఁత నలసియున్నదని సఖి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. క్రాలు నెఱచందమామ వెంగటను గనుము!
మిండఁడా! రిక్కతండంబు మొండుకొనియె
మరుఁడుమోపెట్టఁ బూవింటఁ దొరఁగుచున్న
తేనె బిందువులంబోలి తేజరిల్లు. ౨౩

అవ:—ఒక నాయిక నాయకుఁడు తడయఁగా నలుకవహించి తెల్లవారు వేళ కతఁడు తన్నుఁగలియరాఁగా నలుకవీడి ప్రభాతము కాఁబోవు చున్నదని తెలిసికొని చింతిల్లుచున్నది.

గీ. విలువ యెఱుఁగక బొత్తిగా వేళదప్పి
వచ్చు ప్రియతమునిందార్చి పాన్పుపయికి

యలుక వెడలించి కేళికిం గలిపియుంత
దూతివలె నోసిరాతిరీ! తొలఁగినావె? ౭౪

అవ.——ఇది నీకటాక్ష విక్షేపచాతుర్యంబుఁ జూపుతావు గాను. ఇప్పటి సరలగతియే యుచితమని యొకతె నాయకతెతో ననుచున్నది.

గీ. తిన్నఁగా దారినడతెమ్ము! తీవఁబోఁడి!
స్థానమిది కాదు నాగరాచారములకు
కొట్టరావచ్చు నీచూడ్కి కొనయుఁగాంచి
సరగ నీవెట్రిగొల్ల పిశాచివంచు. ౭౫

అవ:—నాయకుఁడు కెమ్మోవినిఁ బొగడుచున్నాఁడు.

క. పరదేవతలకుఁ దెలియద
హరునకు వెలిగా నిజప్రియాధర రుచి నా
సరసుఁడు తదపేక్ష సమమి
తరమని క్రోలెను విషామృతముల విషంబున్. ౭౬

అవ:—ఒక కులట ప్రియుఁడు తనతో భోగించి పోవుచుండఁగాఁ బోకుండఁ జేయుటకై యపశకునంబుఁ గావించె. ఆయపశకునముఁ గాంచియే ప్రయాణోన్ముఖుఁడైన తనపతి విరమింపఁగాఁ జూచి వెలవెల పడి తన సఖితోఁ బలుకుచున్నది.

గీ. ప్రియునిఁ జనసీయ కాఁపఁ గావించియుంటిఁ
దగ నమంగళశకున మద్దానిఁ గనియె
పయనమును మానివైచె నాపాడు మగఁడు
తలఁపఁ దానొండు వేరొండు తలఁచు ధాత. ౭౭

అవ:—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. యువజనముఁ ద్రోసిపుచ్చుచు నొక్కకరినిఁ
బూసమొత్తంబునుంబోలెఁ, బువ్వుఁబోఁడి
యంగుళిక, మేరురత్నంబునందు భాతి
నీపయింబడి యాఁగెనో నీటుకాఁడ! ౭౮

అవ:—ఒకపాంథుఁ డిట్లాశించుచున్నాఁడు.

క. మొగమున ముసరిన ముంగురు
లెగఁద్రోయుచు నొక్కకేల నెత్తుచుఁ జిబుకం
బొగిలాఁతికేలఁ జెవులకు
దిగనశ్రులు కాంతునే? సతిన్ మొగసాలన్. ౭౯

అవ:—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. నిలుకడ యభావ మయినం,
గలిగించినఁ దాపమెల్ల కాలము, మానె
చ్చెలి యాయువు పట్టగు నిను
వలకాఁడా! నాసయూర్పుఁ బలెలోఁ దాల్చున్. ౮౦

అవ:—నాయకుని దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

నా యి క.

క. చనియెద ననునొక హృదయము
చనననుహృదయము మఱొండు సరసుని కడకున్.

దూ తి.

జను నే? జెలువునిమది నాఁ
చిననీకిటు హృదయయుగముఁ జెలువా! తాల్పన్. ౮౧

అవ:—ఒకఁడు కాఁపుపిల్ల కలయికను మెచ్చుచున్నాఁడు.

గీ. ఆముదపుటాకు మెత్త యంద త్తమిల్లి
యంఘు జఘనంబు రమణీయమయి తోఁచియుఁగ
రాఁపులనొడల్ చెమర్పించి కాఁపుపిల్ల
ధూళిపుటిపోలె వలకాఁకఁ దోలఁగఁజేయు. ౨౨

అవ:—ఒకఁడొక ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. తనదు నెచ్చెలిఁబోలెఁ బాన్పునకుఁ జేర్చుఁ
దానయినవోఢ; ననుఁగూడఁ దానురాదు
తన్నుమాలిన ధర్మమీతరుణి దనియొ
కంచుసతిమెచ్చు దాని మిండండునవ్వెఁ. ౨౩

అవ:—జవ్వనము నొందుచున్న యొకపిల్లను గని యది తనకు ముందుముం
దుపయోగించు నను నొకనితో నొకఁడన్యోక్తితో ననును.

గీ. కోలఁది కాలంబు గడవంగఁ గోమరుఁబ్రాయ
మొనసి వలపుల వెదజల్లు నిదియటంచు
మురియు నావు కాంచి గేదంగిపువ్వునోయి!
కలకుఁ బాఱదె? ముండ్లది విటియుఁగోలఁది. ౨౪

అవ:—పెక్కువిధముల సమాధాన పఱచినను సమాధానపడక యువతి
యలుక వహియింప నిర్విణ్ణహృదయుఁడయి నాయకుఁడు నిద్రించు
చుంటఁగాంచి యాతరుణి యిఁక నేఁజేయఁదగిన దేమని కలఁత
వడుచు వానితోఁ బలుకుచున్నది.

గీ. కపట నిద్రను వహియించి కనులుమూసి
ఓరాయి! చెవియొగ్గి వినియు నాయూర్పు రొదలు

వేఁడియూర్పుల నన్ను నొప్పింతువేల ?
శబ్దవేధిస్మరుండు పూశరములఁబలె. ౧౫

అవ:— మొదటి నొకసంపన్నుఁడగు విటునిచేఁ బాలింపఁబడుచు నన్యుల కందరాక యతఁడు విడిచిపోఁగా సర్వజన సాధారణయైన యొక వేశ్యను గుఱించి యన్యాపదేశముగాఁ గవి యనుచున్నాఁడు.

గీ. తాల్చు పెనుకప్పసంబులుఁ దలధరించు
మానికంబులు నేవియుఁ గాన రావు
కాళియభుజంగుఁడుత్యజించు కతన నిన్ను
యమున ! యందఱ కందుఁబాఱెతి విపుడు. ౧౬

అవ:—ఒకఁడు తన నాయికా ప్రసన్నతను దెలుపు చున్నాఁడు.

గీ. బోఁటి నోరెత్తి రవ్వంతమాట ననక
యనుఁగు దళుకొత్తు క్రేగంటనైనఁ గనక
కాళ్లఁబడు మాత్రమగు లెత్తి కన్నువిల్లు
వారువముఁ బంజరమునుండి బైటఁద్రోలె. ౧౭

అవ:—విటీవిట యుగ్మము యొక్క చేష్టావిశేషమును వర్ణించు చున్నాఁడు.

గీ. పరిహసించుచుఁ జప్పట్లు చఱచుకొనుచుఁ
జూడఁ దమకంబునం దమ్మఁ గోడెగాండ్రు
పయిఁబడుచు దానిత్రోపులు వడుచునొక్క
పడచుపిల్లను ముద్దాడుఁ బడుచువాఁడు. ౧౮

అవ:—అవరోధముచే దుఃఖించుచున్న నాయిక నొకతె శిక్షించుచున్నది.

క. పువ్వుఁబోఁడి! సర్వతోముఖ
నివారణ మనారతంబు నెఱయించుచు నీ
యవరోధం బరికట్టదు
స్రవంతులకు జవ్వనులకు స్వైరసహ్యాప్తిన్. ౮౯

అవ:—ఆ యువతి మరల నేలరాకున్నదని ప్రశ్నింపఁగా దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

క. చాటునఁ జరించుదాని
బైటికి లాగితివి; కాంచవచ్చునె? నిన్న
బ్బోటియిఁక స్వప్నమందును
జేటలఁ జెఱుఁగంగఁజాలు సిరుల నొసఁగినన్. ౯౦

అవ:—ఒకనితో భోగించుచున్న తరుణినిఁ గనిపెట్టి యొకరసికుఁ డనుచునాఁడు.

గీ. ఎవ్వఁడా ధన్యజన్ముఁడో? యెఱుఁగరాదు!
కడుఁ బయిఁబడి చలిగాలి కఱచుచున్న
మాఘనిశయందుఁ బ్రియురాలి శ్లాఘనీయ
కాంచికాకింకిణులు గల్లుగల్లుమ్రోఁగు. ౯౧

అవ:—పార్వతీదేవి చెలికత్తె మరొక్కతెతో ననుచున్నది.

ఆ. వె. పాముపేరువిన్నఁ బదియామడలు పాఱు
యువతి నిద్రవోవు చున్నదిపుడు
మృదునిచేతి పాఁప పడగ తలాడపై
వలపు వేఁడినేది సలుపరాదు? ౯౨

అవ:—బోగపుదానిపొత్తు బొత్తుగాఁ గూడదని యొకఁ డొకనిని శిక్షించుచున్నాఁడు.

గీ. పూఁత మెఱుఁగుం బసిండినిఁ బోలియున్న
పడుచుబోగంపుఁ బిల్లల వలపులఁబడి
ముగ్ధుఁడగువాఁడు ధనముఁ గోల్పోవు టెంత
పాటిపని ? పొందుఁ బెను నవ్వుఁబాటుఁబైని. ౯౩

అవ:—ఒక నాయకునితో దార్చుటకై నాయికతో దూతి పలుకుచున్నది.

గీ. తాళఁజాలక క్రేఁగంటి తాఁకుదలకు
పొమ్మసిల్లె నతండు మూర్ఛమ్ము నందె
జగదెప్పం బ్రోగు వానివంశంబుఁ దెలిపె
రమణి ! నినుఁ జుట్టుకొన్నది బ్రహ్మహత్య. ౯౪

అవ:—అతిశ్రమపడి దానినిఁ బొందిన నీకేమిసుఖమని పలుకు నొకనితో మఱొకఁ డనుచున్నాఁడు.

క. అలసిన సొలసిన నన్నుం
గలిసిన నా కలికి హాయిగలిగించును ని
ట్టలముగఁ గ్రాచెడు వేసఁగిఁ
జెలంగు చదలేటిజల్లు చెలువున నాకున్. ౯౫

అవ.—నాయక సంగమము వలన శ్రమకలుగునని యనుచున్న నాయికతో నొకతె పలుకుచున్నది.

గీ. కురులమొత్తంబు తలక్రేఁగుఁ గూర్చు నేని
నమృతఘటపాతమునను జావబ్బు నేని
నక్కప్రియు నెక్కుదలకు బర్వొక్క నేని
మాన్పనీరోగములయందు మందు లేదు.

అవ:— నాయకుఁడు ప్రణయకోపముఁగొనిన నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. మొదలఁ గటికితనంబును బూనికొలఁది
నావల ననుగ్రహింతు తియ్యనిరసంబుఁ
దరుణి! యిక్షులతా గ్రంధికరణి నుచ్ఛ
మగును మానంపు గ్రంధియు మగువలందు. ౯౭

అవ:— రతిప్రవీణుఁడగు నొకయువకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. ఎంతమూఢాత్ముఁడో? కదా! యిందుధరుఁడు
తన జటాజూటమున సర్పమును బిగించి
యకట! మరుసేఁత సివమెత్తి యాడు వెలఁది
జుట్టుపట్టుచర్లాటఁ బోఁగొట్టుకొనియె. ౯౮

అవ:— నాయికను లెస్సగాఁ బ్రేమించినవాఁ డెవఁడని ప్రశ్నరాఁగా నొకఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. కాలఁదాఁచినఁ ద్రోచినం గేల, సరుల
బాఁదినను మొలనూలిచే మోఁదుచున్నఁ
గ్రొమ్ముడింబట్టి మాద్దాడుఁ గోడెగాఁడు
ముదితమోమెత్తువాఁడుంగ మోవినణఁక. ౯౯

అవ:— శృంగారరచనకొఱకు సభ్యంగమాచరించియున్న సామాన్య వనితతోఁ జెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. నెఱులకొనలందు జాఱంగ నీటిబొట్లు
లాస్యచంద్రకళంకమై యలరబొట్టు
క్రొత్తవలకాఁక మంటకుఁ బ్రత్తియైన
యెవని బ్రతికింపఁదలఁచితో యువతి! చెపుమ. ౧౦౦

అవ:—గోపికను గవుఁగిలించుకొన్న కృష్ణునిఁగాంచి నవ్వుచుఁ బరుగిడివచ్చు బాలకులతో నా గోపికాసఖి యనుచున్నది.

గీ. ఏలనవ్వంగఁ? బరుగెత్తనేల? వీరి
వారిఁ జీరంగనేల? యో బాలురార!
తొలితృణావర్తు కంఠంబు మెలఁచుకొన్న
తన్నుఁజూపుచునుండె నీ పిన్నవాఁడు. ౧౦౧

అవ:—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. పిఱికితనంబున నొదుగుచు
స్మరలజ్జాస్నేహకలన మధురంబుగ న
త్తరుణి రతినిఁ గుతిదీఱక
పరికించుం బ్రియుఁ ద్యజింపఁ బట్టఁగొదుగుచున్. ౧౦౨

అవ:—మూర్ఖునివలచియున్న వీరి చాతుర్యాది గుణములు కాల్పనే? యని యొకఁడన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నాఁడు.

గీ. పరగ శిశురాంశు రేఖల వంపుసొంపు
లేల? యంద చందములేల? లీల లేల?
ఉల్లసిల్లుచు సయ్యావి యుల్లమందు
నొక్క పశువుం దగుల్కొనియుండె వలచి. ౧౦౩

అవ.—నాయికయొక్క చెలికత్తె నాయకుని చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. ప్రియునిఁ దన్నితి; చూడు నీ పెంకెతనము
సెల్లునో? యంచునోసి! తర్జించితంట!
నాదు నెచ్చెలి, దచ్చరణప్రహార
సుప్రసాదంబుఁ గొనఁ జాలు సుకృతిమాత్ర. ౧౦౪

అవ:—ఒకఁడు నాయికా కటాక్షమును వర్ణించుచున్నాఁడు.

గీ. దూతికల నేల వేధించుదువె ? లతాంగి !
చాలదె ? భవత్కటాక్ష లేశంబొకండు
తుంటవిల్కాఁడు దనకీర్తి మంటఁగలియు
నఁచుఁ బూవింటఁ దూపు సంధించమానె. ౧౦౫

అవ—ఒకఁ డధరమును వర్ణించుచున్నాఁడు.

గీ. చంద్రకళ పందియంబొడ్డఁ జంద్రమౌళి
ద్యూతమున దాని వెలనెన్న నోపు నెవఁడు ?
ఏలనా ? శైలకన్యయు నెదురు పందె
ముగను బన్నెను గెమ్మోవి మోహరించి. ౧౦౬

అవ—నన్ను వదలుము. లేకున్నఁ దిన్నదునని పలుకుచున్న యొక మానినితో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. కినుకమెయిఁ గాలఁదన్నెదవనుచుఁ గొంకి
నిన్నుఁ ద్యజియింప మానిని ! నిక్కముగఁ
బెల్లుగాలికి నాకు తాఁకుల్లు సెఁచి
తేఁటి వ్రాలంగ నుంకించుఁ దీఁగపైని. ౧౦౭

అవ:—ఇతఁ డేల యాలసింపవలసి వచ్చెనని కోపించిన నాయికను నాయకుఁడు క్షమార్పణఁగోరి ప్రసన్నురాలినిఁ గావింపఁగాఁ జెలికత్తె దానితోఁ జెప్పుచున్నది.

గీ. ప్రియునిపయి నల్కమెయి నెక్కువెట్టియుంటి
పడఁతి! వలరాజుపూవింటివంటి భ్రుకుటిఁ
దెగినయట్ల త్రాఁటి తేంట్లన దిగ్గఁజాఱు
కజ్జలమలీమసాశ్రులఁ గట్టుకొమ్ము. ౧౦౮

అవ:-- ఒకఁడొక నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. పరులప్రాణంబుఁ దీయుట పాఁడిగాదు
పామువలె సుందరీ! దవ్వుపరుగులిడుము!
నిన్ను నాడింప నచటఁ గూర్చున్నవాఁడు
పట్టుచును నాగసర మొక్క పాములాఁడు. ౧౦౯

అవ—ఒకఁడొకని ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. అచిగురుటాకుఁబోఁడి కట్టలుకఁబూని
తన్నుఁగాలను గేలను దన్ను కొలఁది
నా యువతి బిట్టుఁ జెలరేఁగఁ జేయుచుండె
సరసుఁడొక్కండు పలుపరుసంబులాడి. ౧౧౦

అవ—నీవుమా చెలిని దూషించితివన్న దూతితో నాయకుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. పరగనా పువ్వుఁబోఁడి నెవ్వండుదూఱు?
మరునిచి త్తర్వునకెవండు మసినిఁబూయు?
రతనపుంబొమ్మ నెవ్వండు చితుకఁగొట్టు?
నరుచియుదయించు నెవనికి నమ్మృతమందు? ౧౧౧

అవ:—సంకేతమునకుఁ జని నాయికను గనక తానటకుఁ బోయివచ్చి
నట్లు జ్ఞాపనకై చూతాంకురంబును ధరించివచ్చి నాయికకుఁ
గనబడుచున్న నాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. అలుకఁగొని కేలఁదాల్చి చూతాంకురంబు
సంచరించు నినుంగాంచి మించుఁబోఁడి
కరమునం గత్తిఁ ద్రిప్పుచుఁ దిరుగుచున్న
సూనశరుఁడంచు భీతిల్లి సొమ్మసిల్లె. ౧౧౨

అవ—వచ్చుచున్న నాయికాపతి నవలోకించి సంకోచించు నాయకు
నితో దూతి పలుకుచున్నది.

గీ. ఓ కురంగమ! మడిబ్రాలి యున్న సరస
శాలి మంజరిఁ ద్యజియింప నేల? యిపుడు
గఱికతూపులు గఱికవిల్ గఱికయొడలు
గలగఱికమానిసియితండు వలదు వెఱవ. ౧౧౩

అవ—ఒకానొకతె ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

చ. తనపతిముంగలన్నిలిచి
దైన్యము దోఁపఁగఁ జూపులందు, మో
మునఁ గయిబ్రాల్చి యక్కటిక
పుట్టఁగఁ గల్లకతల్ వచించుచున్
దనవలరాచకాఁక విది
తమ్ముగ యాచకునట్లయున్న యిం
డనిఁగని యూర్చియూర్చి యెల
నాగఁ బొనర్చెను మోదఖేదముల్. ౧౧౪

అవ:—తన ప్రావీణ్యములేక పుంస్త్వాభిమానముగల యొకనితో నొకతె
యన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నది.

క. తనగతి యువతీవితతికి
మనసూర్పఁగ నేర్చుగున్న మత్తిల్లినఁ జె
ల్లునుగాక; యెల పెను బో
జ్జనుగొని మత్తిల్ల నోగజమ! పేర్మాత్రన్. ౧౧౫

అవ:—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

గీ. అలిగెఁ బ్రియుఁగోత్ర సంస్ఖలనాపరాధ
కలన నవతాలని యెఱింగి కలికిమిన్న

చెలువుపయి నెయ్యపుంజూపుఁ, జెలులయందు
గరువపుంజూపు విసరెఁ దక్షిణమునందె. ౧౧౬

అవ— నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. అతివ! యీ గ్రీష్మకాలమం దతిశయిల్లు
చల్లఁదన మిచ్చుచున్న నీ చన్నులుండ
లాఁతిచోట్టుల శైత్యమేలా? యటంచుఁ
బాకుల నెపంబునం జుట్టఁబడియె సున్న. ౧౧౭

అవ— ఇతఁడు నా గుణబద్ధుఁడని విశ్వసింపకుము. అనియొకతె మరొకతె కన్యోక్తితో ననుచున్నది.

గీ. కాలిబందంబు వేసితిఁగా యటంచుఁ
దగుణి! వీడకు లీలాపతంగకంబు
అల్లిబిల్లిగనున్న నా యీయి చెట్ల
కొమ్మలకుఁ జిక్కిఁ దృటిని దారమ్ము త్రెయ్యు. ౧౧౮

అవ— మదనవేదన సహింపరానిదని యొకతె తెలుపుచున్నది.

గీ. చెవులుఱుము మొత్తమునఁ జేసి చెవుడుపడఁగఁ
గనులు మెఱుపులఁ జీఁకట్లు గ్రమ్మకొనఁగఁ
బహులయెదుటనె ముద్దాడుఁదరుణి విటుని
బిడుగుకన్నను మరుతూపు బిట్టు వేఁడి. ౧౧౯

అవ— ప్రణయకోపము దాల్చుచున్న నాయికతో సఖిపలుకును.

గీ. సతుల ధర్మంబులందుఁ బ్రసన్నభావ,
మూడిగము, లొంగుఁబాటుకు నుర్వి; గాని
వెలఁది! యలుకయు, రాచఠీవియును, బెంకె
తనమును విభూషణమ్ము సుందరులకెపుడు. ౧౨౦

అవ — ఒకఁడు తన్నుఁ గొలఁదులతో సరిమాడఁగా నన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. తలవ్రాల్తువు పెద్దలకుం,
గొలంకులకు నిక్కపొడుచుకొందువు, సరివా
రలతోసరి వుచితజ్ఞవ!
బళా! తులా! తూఁచెదెట్లు పసిఁడియు గురిజల్? ౧_౨౧

అవ — నాయికాసక్తిని దూతి నాయకునితోఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. పల్లవిగఁ గూర్చి వర్ణంబుఁ బాడు; వేణు
వల్లి వాయించుఁ; బల్కించు వల్లకిపయిఁ;
జిలుక మొకరికిఁ బాఠంబుఁ జెప్పుచుండు
నీకు నామాక్షరంబులా నెలఁతమిన్న. ౧_౨_౨

అవ — దరిద్రుని వలచితివని పరిహసించుచున్న నాయికతో వేరొక నాయిక పలుకుచున్నది.

గీ. చెఱకుతుంటకుఁ గనుపున్నఁ గొఱతయున్నె ?
చవులు దగ్గున శబ్దదోషమునఁ బాట ?
తఱఁగునే వంపుచేతఁ జందురుని సొంపు ?
బీదతనమునఁ బ్రియునందమేను నొక్కె ? ౧.౨౩

అవ — ఒకఁడు తనకు జ్యేష్ఠభార్య యొనర్చిన సత్కార విశేషమును దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. క్రొమ్ముడిఁ బట్టఁ బారవశ్యమ్ము నొంది
సీత్కరించుచుఁ దెఱవమూసియును గనులు
పులకరించునవోఢ చెక్కిళులఁ గాంచి
కట్టలుకఁబూని నాతలంగాలఁదాఁచె. ౧_౨౪

అవ—ఒకతె మఱొకతెతోఁ బలుకుచున్నది.

క. తిరుగుంబోతగు కాంతుని
వరసిన తలఁగాంచి యంగనామణి యెడఁదం
బరితాపము గొనవలసిన
తెఱియందును బిట్టు సమ్మదంబున సొలసెన్. ౧౨౫

అవ—ఖండిత తన నాయకునితో వ్యాపదేశమున ననుచున్నది.

గీ. పాఁప జవరాండ్రు తనివోంది పాఱఁద్రోలఁ
దవిఁ జరించుచుఁ దెలవాఱుతఱికి మెల్ల
వచ్చెదవు కమ్మనెత్తావి హెచ్చఁ; జాలు
ననిలుఁడా! పొమ్ము! పొమ్ము! పరాశనింప. ౧౨౬

అవ—ఒకతె యొకదాని యవస్థను దెలుపుచున్నది.

గీ. ప్రియుఁడు దేశాంతరమునకు వెడలిరామి
నలక శైవాలరాశి చిక్కులుపడంగ
నాపడంతుల మేల్బంతి చూపుజాలు
నెగడుఁగరతోయవలె సదానీరయగుచు. ౧౨౭

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. తొలఁగిదువ్వల్వ కనువిందుగొలుపుచున్న
యనఁటి బోదెలఁబోలు నీపెనుదొడలను
గనుచుఁ దన్నులు దినుచు నా కనులుమూయ
దుమ్ము రాలునఁటన్న భయమ్ముఁగొనియు. ౧౨౮

అవ—ఒకఁడు తన మిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ముంగురులు చిందులాడంగ మోముదమ్మిఁ,
గమ్మలూఁగాడఁ బైఁటకొంచెమ్ము జాఱ,

తొడలొరయ, వ్రాలఁ బెనుపిఱుందులకు డస్సి
కన్నులు, హరించునన్ను నీ కలికినడలు, ౧౨౯

అవ— నాయిక మేని నఖక్షత కిణములఁ గాంచి శంకించు నాయకునితోఁ జెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. ఇంతి గుబ్బలఁగాంచి శంకింతు వేల?
దేశద్రిమ్మరివై నీవు తిరుగుచుండఁ
గలికి వెత్తఱి నీకత్తిఁ గౌఁగిలింపఁ
గంట్లువడి కాచెఁ గాయలు కనుము పీని. ౧౩౦

అవ— చెలికత్తె నాయకునితోఁ జెప్పుచున్నది.

గీ. పెడమొగంబును జేసియు ఏటియుఁబోసి
వెంట్రుకల చిక్కుడల్చుచు వ్రేళ్లఁగ్రుచ్చి
యటితి నడ్డంబుగాఁద్రిప్పి తెఱవ నిన్నుఁ
గురులసందులఁబడి కడుంగోరిచూచు. ౧౩౧

అవ— ప్రాతఃకాలమునఁ బాసిపోవుచుఁ బ్రియుఁడు ప్రియురాలితోఁ బలుకుచున్నాఁడు.

గీ. కాటుకసగంబు చెరఁగముద్దాటలందు
నెఱుపువాఱంగఁ గరముజాగరముకతనఁ
గ్రాలునీచూడ్కిఁ బ్రొద్దుట నేలవిసర?
రతిమనోహరుఁ డర్ధనారాచమట్లు. ౧౩౨

అవ— చెలికత్తె నాయికను బొగడుచున్నది.

గీ. నిండుజాబిల్లిసొంపేదియుండుమచ్చ;
ముడుఁచుకొనియుండు రాతిరిపూటఁదమ్మి;

త్రోసిరాజని యూరెంటిరోసిరోసి
సుదతీ! నీముద్దు మోము మెచ్చుదురుజనులు. ౧౩౩

అవ— నాయిక తన చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. నెమ్మొగముఁ దమ్మివాంచి నాసిడమాత్రఁ
దగిలికనుచుండియును ధైర్యమెగయఁజేసి
యుల్లమును జించివేసెనుయువకుఁడొకఁడు
అమ్మొగచిక్రీడి మీనయంత్రమ్ముఁబోలె. ౧౩౪

అవ— ప్రయాణసమయమున నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు

గీ. సీదుకందోయి నురులు కన్నీటిబొట్లు
కొన్నియేమైన నాపోవుచున్నబాటఁ
దడిపివైచుచు నున్నవి తలిరుఁబోఁడి!
జాఱుచుండంగఁ గాలింక సాగుటెట్లు? ౧౩౫

అవ— నాయకుఁడు తన వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ఆవలింతలఁబై కెత్తు హస్తములకు
నలిగి మణికుండలములు చెక్కిళులకొరయ
జలకణంబుల లోచనాంజనముకరఁగ
వ్రాలుచూపులు గల దాని వదనమెంతు. ౧౩౬

అవ— నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. పరలతాంగుల నిద్దంపుఁ బెఱుకురాఁపు
లెనసిక్రుస్సియు నీ యొడలింపు నింపి
సానరారాఁపుటుంజేసి సన్నగిల్లు
మరుని బాకునుబోలి నా మనసుఁజొచ్చె. ౧౩౭

అవ.— నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

సీ. రమణి ! జ్యోత్స్నాభిసార వేషమునుబూని
విచ్చు మల్లెలు గై సేసి వేణియందు
సొగసు తెలికల్వ పిడికల్గు సూనశస్త్రు
వాఁడి చురకత్తి నాఁజొరంబడితి వెడఁద. ౧౩౮

అవ.— ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. లాలనల్ సేతు జడమతీ ! లాఁతియువతి
సతత మేడ్పింతు పిల్లాలిఁ గుసుకమార్చి
చలి వెలుఁగు కౌఁగిలించు దిశావధూటిఁ
గాని నిజమణిం గన్నీరు గాఱఁజేయు. ౧౩౯

అవ.— ఒకఁడనుచున్నాఁడు.

క. కలయిక యెడఁ బాటులలో
నెలమిని నాయదికిఁగూర్చు నెడఁబాపె కదున్
గలయిక నొకతమె; పటు రూ
పులఁ జెలి యెడఁబాటునందు ముందు నటించున్. ౧౪౦

అవ.— నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

చ. కలగల ద్రోయఁ గేలుగవ
గాజులమొత్తము సన్నుఁ ద్రోయుచున్
బలిమిని లాగసీఁగిలి
వాఁకిట కంబము కౌఁగిలించుచున్
బిలిచిన మానదీక్ష విర
మింపక మాఁచుచుఁ గల్ల నేడ్చుచున్
జలికెదు వింతసొంపు విధ
సించుచు నాగది ముంగటన్ జెలీ! ౧౪౧

అవ—నాయకుని యున్మాద దాక్షిల్యము లను గాంచి తాను నున్మాద దాక్షిల్యము లవలంబింపఁ గోరు నాయికకుఁ జెలికత్తె చెప్పుచున్నది.

గీ. ధరణి డంకాబజాయించి తిరుగఁగలరు
మగువ! మగవాండ్రు మదపుటేనుఁగులు వోలెఁ
దెఱవలాఁ డేన్గులట్లు మదింతురేని
నాత్మ వంశక్షయంబుఁ జేయంగలారు. ౧౪౨

అవ—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. మరుని ములుకుల మంటలు మాడ్చుఁ జెలిని
సోఁకునో? నీకుఁ జల్లఁగా సొగసుకాఁడ!
వేవెలుఁగు వెల్గుగమి వేఁడి వెలుఁగురాతిఁ
గాల్చునట్టులఁ గాల్చునె? కలువచేని? ౧౪౩

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. కమ్మతావుల వలచు నీ ఘననితంబ
మండలం బధిరోహింప మానసమునఁ
దరుణి! స్వర్గంబు బెత్తెఁడు దవ్వటంచుఁ
దలఁతు సానంద సందోహకలనసతము. ౧౪౪

అవ—నాయిక నీ విరహముచే క్షీణించియున్నదని చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. పాలిపోయియుఁ గ్రుస్సియుఁబడతి యొడలి
చాయమాత్రను గుర్తింపఁ జాలియుండె
బెట్టిదంబగు వలవంతఁ గొట్టుకొంచు;
వెన్నెలను హంసివోలె నోవన్నె కాఁడ! ౧౪౫

అవ—ఏమి ? ఆమెయిప్పుడిటు పోయెనా ? యని యనుచున్న నాయ
కునితో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. డెందము తగుల్పడంగ నీయందుఁజొచ్చి
యేఁగెఁబూఁబోఁడి తనమేని నీడ్చికొంచు
మేటివలఁ జిక్కఁగామినాను నీటిమాత్రఁ
బాఱుసెలయేఱువోలె నోచారుమూర్తి! ౧౪౬

అవ—నిన్నువలచి యామెయేమి సుఖపడినదని చెలికత్తె నాయకునితో
ననుచున్నది.

గీ. మదన శరవేగమునఁ జేసి సుదతియెడఁద
కడఁదిఁ జలియించి నీమీఁదఁబడఁ జెనంటి !
గాలి బిట్టూఁగుచును ముండ్లకంచెఁబడిన
జిలుఁగు దువ్వల్వ వడుపునఁ జిఱిగిపోయె. ౧౪౭

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. సూర్యు నెన్నండుఁ గన్నెత్తి చూడఁబోవు
చాటుపడికాని తిరుగవు ఛాయపగిది
నింతి మేల్బంతి ! నిను రూపవంతు లిట్లు
విడువకుందురు దీనికి విఱుగుడేమి ? ౧౪౮

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. తరుణి ! నీదు కాలితాఁపుచేత నశోక
తరువు మొగ్గదొడఁగఁ దద్రసంబుఁ
గ్రోలఁ గోరదా గయ్యాళి రాకాసి నీ
సవతి తనదు శోక శాంతికొఱకు. ౧౪౯

అవ — ఒకఁడు తన నాయికను మెచ్చుకొను చున్నాఁడు.

గీ. పాన్పుపయి రాణివలెఁ బ్రభుత్వంబు నెఱపు;
గురువువలెఁ గామతంత్రంబు గఱపుఁ; బనుల
దాసివలెఁ దీర్చుఁ; సిరివోలెఁ దవరునింట;
గురుల కడమూర్తలజ్జనాఁ దిరుగుఁ దరుణి. ౧౫౧

అవ — నాయకుఁడు రజస్వలయగు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ఆశపుట్టంగ ముద్దాడ నాఁపఁజాల
కెదురు పఱతెంచు నాకు నిల్లింతదవ్వు
పరుగు వాఱుదు వందక తరుణి! నీడ
కరణి నెంతేగినను గోడవఱకుఁగాదె? ౧౫౧

అవ — చెలికత్తె నాయికయొక్క విరహమును నాయకునితో నుడువు చున్నది.

గీ. సఖుఁడ! పరదేశమునకు నీచన్న మొదలు
దివసములు లెక్కవెట్టుచు దినదినంబు
గీయు సున్నంపు గీఁతల గేహభిత్తి
తెఱవ చెక్కిలివడువునఁ దెల్లఁబాఱె. ౧౫౨

అవ — నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. బాటనడచు నీపయి మిట్టిపడుచుఁ బడును
జాల వివరంబునుండి యా పడుచుచూడ్కి
కదలికలవిచ్చు సన్నసందుల నెసంగు
నాఁచు గుమినుండి బేడిస నాఁగ సఖుఁడ! ౧౫౩

అవ—ప్రేమ భంగమయినచో మరలఁ గలియదని యొకతె నాయిక కుపదేశించుచున్నది.

గీ. ఇనుము విఱిగిన నతుకవచ్చును; మనంబు
విఱుగ నతుకంగ రాదుసూ! మెఱుఁగుబోఁడి!
బెడిసికొట్టకు ప్రియతముం డొడిసిపట్టి
గడుసవై వానిఁ జుట్టుముగుసుసువోలె. ౧౫౪

అవ—పరపురుష సంయోగాభిలాషిణియగు నొక యువతియిట్లనుచున్నది.

గీ. కటికి చీఁకట్ల దౌలక్షుం గానిపించుఁ
గాఁగిళులఁ గర్కశముగ మైఁ దీఁగకొరయు
వదరు మరుసేఁత నా శంఖవలయపంక్తి
చితుకుఁ గావుత నా పతిశిరసుతోడ. ౧౫౫

అవ--చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

చ. నిలుతువు కొయ్యఁబాఱి పయి
నింపక తొట్రిలుచుందు, వంగ సం
ధులు సడలంగ నేల పయిఁ
దూలుదు, వట్రైవడంకుచుందు, త
చ్చెలువుని నాత్మఁ జింతనముఁ
జేయుచు రిత్తబయల్ తమింగవుం
గిలిఁగొనుచుందు, వీగతి స
ఖీ! యభిసారగుణంబు లివ్వియే? ౧౫౬

అవ-- నాయకుఁడు గృహిణీమానాపనోదనమునకై దానికాళ్లఁ బడు నని దుఃఖించుచున్న సవతితోఁ జెలికత్తె దానికి మానమెక్కడిది? ప్రియునిఁ గాంచగనే దాని మానము మాయమగును. ఇఁకఁ గాళ్ళఁ బడుటేల ? యనియనుచున్నది.

గీ. ప్రియుని కనుకలిమాత్రన ప్రిదులఁగినుక
ముదిత చెక్కిళ్లు గఱుపాఱ మోదకలన
వానిముద్దాటలకు నోల్లఁబాటుసూపు
నెపమునను మూసికొనెఁ గేలనెమ్మొగంబు. ౧౪౭

అవ— చెలికత్తె నాయికతోననుచున్నది.

గీ. చెలువుఁ డంపిన దూతిక చేయివట్టి
చిమ్మచీఁకట్ల నడచుచుఁ జెమటనీటఁ
గరఁగఁ గస్తూరి సుందరీ ! మెఱుఁగుదీఁగ
కరణి నీమెయి దాలకుంగానిపించు. ౧౪౮

అవ—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. చాటితివి లోకమున నోటితీఁటదీఱ
లలననగు రూపరేఖా విలాసమిావ
యువకదంబంబు నీయింటి యుతకలెత్తఁ
బ్రతిదినముమర్పుచుఁ బ్రయాసపడెదవిపుడు. ౧౪౯

అవ—పాంథుఁడు మార్గమున మృతహరిణమునుగని సఖునితోననుచు న్నాఁడు.

గీ. మంటలెగయింప బిట్టుమర్మములఁ గాఁడి
బోయతూపులు వెల్వోలంబోయి లేఁడి

దవ్వులం దున్న ప్రియుఁ గాంచ దారివైపు
వెడఁగుఁ జూపులఁ గనుచు జీవితము వదలె. ౧౬౦

అవ.—ఆసమయమున రతి నభిలషించు నాయకునితో నాయిక యనును.

క. ఒకమూల గురులు వాఁకిట;
నొకమూలం జిలుక మొకరి; యొకమూలఁ జెలుల్;
వకమూలఁ బిల్లలిఁకనో
పికఁబట్టుము ప్రొద్దుగ్రుంకు వేగ మె ప్రియుఁడా! ౧౬౧

అవ.—కార్యాంతరమున నున్న సమయమునను ప్రియున కాలింగన మీయవచ్చునని చెలికత్తె నాయికకుపదేశించుచున్నది.

గీ. ఊర్పులకు నుబ్బుచున్న పయోధరముల
దధికణంబులు ముత్యాలదండగాఁగఁ
గరముఁ ద్రచ్చుచు శిథిలాంగకములతోడఁ
గాఁగిలించును గోపాలకాంత ప్రియుని. ౧౬౨

అవ.—నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. పొలఁతి! యుద్వేగముం గ్రుంచి మోవినంటి
రాగరసములు విలసిల్ల రమణుఁడంతఁ
దద్ద మోహింపఁ జేయుమఁ దమ్మలంబు
పగిదినముఁ జేర్చెఁ బువ్వులపాన్పుపైని. ౧౬౩

అవ.—విరహిణి చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. దేవ్వరింపంగఁ బ్రియునకందింప నట్టి
వదనమద్యంబుఁ బ్రాపించి పల్లవించి
పొగడ విరహంబునందు నన్నొగులఁ జేయుఁ
గటికివారల కెయ్యెడఁ గనికరంబు? ౧౬౪

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. చెలువుఁ డంటినమాత్రన చెమటలూటి
కాలిగోళ్ళుల లత్తుక కరిగి చెరిగ
వానితలపైనిఁ దప్పమోపంగఁ దగునె?
పెనుబడాయినిఁ గొట్టుచు వెలఁదిమిన్న! ౧౬౫

అవ—లజ్జచేఁ దన తనుసౌందర్యమును గనఁబఱపక యేదియో చూచుచు నడుమ నాయకునిఁ జూమచుండఁగా నాయకుఁడు దానితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. కమ్మవిల్తుండు గొనుచున్న గలఁతనిద్ర
గడిఁదిఁగర కౌశలంబున వెడలునీదు
చూపు కవ్వడి యంత్రంపుఁ దూపువోలె
ముగుదమేల్బంతిరో? యుచ్చిపోయెనన్ను. ౧౬౬

అవ—ఒక బీదపడుచుయొక్క యవస్థను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. దాదిని భరింపఁగాలేని బీదపడుచు
పాలుఁ గొఱవడుఁ దన పసిపాపకనుచు
జాలిపడిచూచుఁ; తమి రేఁపఁజాలఁ బ్రియుఁడు
రతికిఁ బూనకమూన కారటముఁగాంచు. ౧౬౭

అవ—నీవు నీగృహమననే జారునితో సుఖపడుచున్నావు. మా కతఁడు లభింపఁడని యొకతె యన్యోక్తితో మరొకనితో ననుచున్నది.

గీ. పాడుఁగూడిసెం బరుండియుఁ బడయఁగలవు
చలివెలుంగును గ్రోలుచు సౌఖ్యములను

బీదజవ్వని ! మేము ! జాబిల్లిఁగాంచ
నోచము ముసుంగుపల్లకిన్గూలియుంట. ౧౬౮

అవ—వేశ్య చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. దీపవర్తియుఁ గులయువతీలలామ
మలినతంబొందు వైదగ్ధ్యబలముఁజూప
సానిపిల్లకుఁ జక్కని చంద్రకళకుఁ
బొలఁతి! దోషావళియె దివ్యభూషణంబు. ౧౬౯

అవ—చెలికత్తె నాయికను మెచ్చుచున్నది.

గీ. అలఁతి చలియింపఁ గ్రాన్గన్ను, లలఁతిరొమ్ము
బలియ, మోమున నలఁతి నవ్వులు దళిర్ప,
దోసి పూవింటి నీమేనిఁ జేసివింటి
మరుఁడు జగదేకవీరుఁడై తిరుగునింక. ౧౭౦

అవ—ఒకతె మరొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. కాళులం జిమ్మియున్న పలాలరాశిఁ
గని యలుకగేస్తు వృషభంబుఁ గట్టమోఁదఁ
గాఁపు పిల్లయు మఱఁదియు దాఁపు నిలిచి
యొండొరులఁ జూచుకొని నవ్వుచుంసారెడఁద. ౧౭౧

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. వలపు వశంబయి పలుత్రో
వలఁ బో మది పువ్వుఁగూర్చి పరువెత్తెడు న
య్యెలదేఁటి వోలె నిచ్చలుఁ
జెలువుఁడ! నినుఁగూర్చి మాదుచెలిపరువెత్తున్. ౧౭౨

అవ — ఒకదాని చెలికత్తె యొకనితో నన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నది.

గీ. పొగల నశ్రులు రానిమ్ము! తగులనిమ్ము
మంటు; లంగంబునకు బూది యంటనిమ్ము
హైమన నిశీథములయందు నా దరిద్ర
రమణి యోకుంపటీ! నిన్ను రగులఁజేయు. ౧౭౩

అవ — చెలికత్తె నాయిక కుపదేశించుచున్నది.

గీ. ధృతినిఁ బూనుము! వట్టిరాతిరి నె యతఁడు
గడనఁ గానిమ్ము! తహతహపడుచుఁ బడఁతి!
తూఱుమాతని యెడఁద లోఁతుగను జొచ్చి
దుసికిలంబాఱు వలరాజు తూపువోలె. ౧౭౪

అవ — ఒక వైదేశికుఁ డాశించుచున్నాఁడు.

గీ. మాసిగోరొత్తు, దువ్వల్వ్రోసి, బిట్టు
గ్రుస్సిఁ, నగనాణెములఁ బాఱద్రోసి, మూసి
ముంగురుల మోము, నను గాంచి పొరలిపొరలి
యేడ్చు చెలిమేని మొగసాల నెపుడు కాంతు.? ౧౭౫

అవ — ఒకఁ డొకతెకు సంకేత మెఱిఁగించుచున్నాఁడు.

గీ. నీరు దీయంగ నిసుక తిన్నెల బయళ్లు
మెరయు నది దూదిపఱపులు పఱచినట్లు
పడఁతి! చలికారునందు; నా ప్రాంతమందుఁ
జెలువుఁ గూర్చును దట్టంపుఁ జెట్లగుంపు. ౧౭౬

అవ—నాయకుని కొఱకు నీయుత్తమామలను సమాధాన పఱపవలెనని యన్యోక్తితో నొకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. పరిభవింపక వృద్ధనిపరిహసించి
గొల్ల జవరాండ్రు నందునిం గొలుచుచుండ్రు
చెలియ! యీనందుని కుమారుచిత్తమందుఁ
దుంటవిల్తుండు మొలకెత్తుచుంటఁగాంచి. ౧౨౭

అవ—ఎల్లవిధముల స్త్రీలు రక్షణీయులని యొకఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. పడసియుస్వభావఁ, మొసఁగియు నొడలితీవ,
వామ్యముఁ బరిత్యజింప దెప్పటికిఁ దరుణి;
సతము ముక్కంటి సామేన సతికియున్న
ధరకుమారి యిందులకు నిదర్శనంబు. ౧౨౮

అవ—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. తనదు యువతిని నాగరుల్ తడవుచుంట
నింత భూలోకసుందరి యిదియయంచు
విఱ్ఱవీఁగుచుఁ దనజ్ఞాతి వితతియెదుట
నేలఁగాలూనక చరించు సాలెయొకఁడు. ౧౨౯

అవ—ఇట్టివానితోఁ జెలిమితగదని నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. దొంగవలెవచ్చి గదిమూలఁ దూఱినక్క
కాళ్లఁబడుచుంట యెవనికిఁ గానిపించు
సకియ ! యీ తుంటరట్లయ్యుఁ జాటుకొనును
మందిముందటఁ దనదైన మంచితనము. ౧౩౦

అవ—ఒకతె యొకనివలపుఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. బగ్గుమనిమండఁ; దిఁకఁగొడిఁ బాఱిపోదు;
స్నేహముహరింప; దాఱదు; నిశలనెల్ల
రత్నదీపంబు పగిది నారమణువలపు
సంతతోజ్జ్వలమై గొల్పుసంతసంబు. ౧౮౧

అవ—ఒకఁడు నాయికయొక్క చెలికత్తెతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ఎలమిఁ గ్రీడించుచున్న రేయెంతప్రొద్దు
తనియకుంటినిఁ బ్రత్యూషమునను గాంచి
వలువయొదలిన యామేమ వలుఁదకటిని
సవిత్రుబింబంబుఁగాంచు జక్కవనుబోలి. ౧౮౨

అవ— నాయిక నాయకుని చిత్తముఁ బరాయత్తముఁ జేయుచున్నది.

గీ. తనకు సన్ననిదార మాధారముఁగొని
వ్రేలుచున్నది యువకుఁడా! సాలెపురుగు
కరముఁ జైకెత్తిపట్టిన గాలముఁబోలెఁ
గర్కటమువోలె నల్లదే! కాంచుమోయి! ౧౮౩

అవ—ఇదిపల్లెటూరిపిల్లయగుటచే నాగరకతయెఱుఁగనిదని వచించు నాయకునితో నాయికచెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. గ్రామసంస్థితిఁ బడసియుఁ గ్రాలు రీతి
భాతి నాగరవాళి! యీపడుచుపిల్ల
క్షితి మృగోదర మందు వసించుమాత్రఁ
దఱిఁగిపోవునె? కస్తూరి పరిమళంబు. ౧౮౪

అవ — గోరంటపూల సెజ్జయందు రతిఁదేలివచ్చిన నాయికతోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. గంట్లువడె గోటినొక్కుల గబ్బిగుబ్బ
లంటుకొనె వీపునందు గోరంటపూలు
ఎడఁద నాఁటియునుచ్చిపోయినవొ? కఱకు
మరుని పూఁదూపులనఁ జెలి! మొనసితీవు. ౧౮౫

అవ — అందఱుభార్యలయందును సమభావముంపవలయునని యొకఁడొకని కుపదేశించుచున్నాఁడు.

గీ. చూపునవ్వు లాఘవంబొక్కసుదతిపైని;
గౌరవముఁజూపును మఱొక్క కాంతపైని;
విషమ భావంబుగలిగినవీవధంబు
వలెనుగాఁపురమిఁకను నిర్వహాముసఖుఁడ! ౧౮౬

అవ — ఆకస్మికముగ నేవచ్చి యెట్లాతఁడునన్నిట్లు చేసిపోయెనని పలుకుచున్న నాయికతోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. పని లేదు దూతి; యాజ్ఞయుఁ
బని లే; దంజలి కటాక్ష పాతంబులతోఁ
బని లేదు; కచగ్రహణమె!
కనఁగమరులమందుసొగసు కాంద్రకుఁ జెలియా! ౧౮౭

అవ — మన్మథావస్థయందేమియు గోచరింపదని యొకఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. మరునితూపులపింజ దగ్గఱకుఁ దార్చ
వదలకయువహావదీక్షను మదనకేళిఁ
దేలుచున్నను దంపతుల్ త్రెస్సిపోక
ప్రిదులకయుమానపుంగ్రంధిపొదలునట్లె. ౧౮౮

అవ—వారవనితా సాంగత్యముఁడగదని యొకఁడనుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. తనదునోడలిఁబలె నెతగఁ జూచుకొనుచున్న
సారమెల్ల మెల్ల సంగ్రహించి
క్రూరమతి భుజంగి కుప్పసంబుఁద్యజించు
వన్నె కానివదలు వారయువతి. ౧౮౯

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. చెలువ! నృత్యశ్రమంబునఁ జెమటపట్టి
తడిసిపోయిన యంగీని విడుచునీవు
తేనెఁ దడిసిన గాసెనం దీయుచున్న
మరునిపూవింటి పగిదిని మెఱయుచుంటి. ౧౯౦

అవ—మాతినాయకుని నొకర్తెతోఁ దార్చుటకిట్లుద్బోధించుచున్నది.

గీ. మాదు చెలి యొక్కకేగంట మాత్రెఁ గాదు
చూచినది నిన్ను; మనసునం జూచెనోయి!
విముఖభావంబుఁ బూనదైవమును నీవు
నలిపె విరిదండఘ్రాలు తూపుంగఁ దలఁచి. ౧౯౧

అవ—ఏమి? ఈపెనిన్నుఁ బరిభవించెనా? యనియనుచున్న వయస్య
నితో నాయకుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. గోట ఱక్కుచుఁ, గఱుఁబంటి కొనల నొక్కు,
చూఁపుచు బుజంబులంబట్టి, సైఁపరాని
కౌఁగిలింతల నలుపుచుఁ, గాంత్రు శాంతి
రమణు నపరాధముం జూపి రాగవతులు. ౧౯౨

అవ——ఒకానొకఁడు దన్నుఁ గామించుటచే గర్వించుచున్న నాయికతో నొకతె యన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నది.

ఆ. వె. గుణముఁ జూచికాదు; కోమరుఁ బ్రాయముఁ గాంచి
కాదు; చక్కఁదనముఁ గనియుఁ గాదు;
కపిల బిడ్డ వనుచుఁ గదె! సౌరభేయి! నీ
గళమునందుఁ గంటఁ గట్టినాఁడు. ౧౯౩

అవ——ఒకతెతో నొకప్పుడు గూడి మరల నది లభింపకపోవుటచే దాని నుద్దేశించి యొకఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. చేతికంద వొకప్పుడున్; లోఁతునాటి
తోలఁగ వెదనుండి; నొప్పి సేతువుసతంబు;
గ్రుచ్చుకొని యందె విఱిగిన పచ్చవిల్తు
వాఁడి నారసమ్ముల్లు పూఁబోఁడి! నీవు. ౧౯౪

అవ——నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. అతి పరుషమందు రేమండి! యన్న పిలుపు;
ఉచితమేమోయి! యన్నచో; నుచితనర్మ
నేమిరా! యన్న; దాంపత్యమిదియె; యన్య
మతివ్రతాడును బసరంబు పతియుఁజుమ్ము. ౧౯౫

అవ——నాయకుఁడు నాయికతోఁ బరిహాసమాడుచున్నాఁడు.

గీ. గుప్తముగనున్న నిధిపైని గుఱుతుగాఁగఁ
దివ్యవిల్తుండు పాఁతిన తీఁగనాఁగ
గామినీ! నీదు మొలపైని రోమవల్లి
మరులు గొలుపుచునుండె నా మానసంబు. ౧౯౬

అవ — నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. చెలువ నిన్నొకకంటఁ జూచినదా? లేదా?
హృదయపర్యంతముహరించి; తి వ్విధముగ
జెలువుఁడా! నీకుఁజేయంగఁ జెల్లునోయి!
వ్రేలినాకింప ముంజేతి మ్రింగఁదగునె? ౧౯౭

అవ — అలంకారాది రచనలేకయుఁ బూఁదోఁటకుఁ జనుచున్న యువతితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. మంచిమంచినగల్ తాల్ప మనసుపడవు;
మేని సొంపున నీ గెల్వఁబూనినావె?
తరుణబృందంబు; నస్త్రశస్త్రములవదలు
పువ్విలుతు మల్లవిద్య నాఁబువ్వుఁబోఁడి! ౧౯౮

అవ — నాయిక తన చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. తిరుగుచుఁ దిరుగుచు నాద
గ్గఱనాచూపులకులోఁగి కవ్వంబుదగం
జెరుగుం గడవంబలె నా
సరసుండుల్లంబుఁజొచ్చి సకియా! త్రచ్చెన్. ౧౯౯

అవ — దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. కుంచెఁగొని వ్రాయఁగాఁ బూని గోడలపయిఁ
బెక్కు చిత్తరువు బొమ్మలా వెలఁది మిన్న
చిత్తమకాలమునఁ బరాయత్తమగుచు
వ్రాసియున్నది నీదు రూపములె యెల్ల. ౨౦౦

అవ — ఒకఁడు చిలుకల గుంపు నుద్దేశించి పలుకుచున్నాఁడు.

గీ. ఊఁపులూఁపంగఁ దమకంబు కాఁపుపడుచు
బాటసారిం దగుల్కొని పండియుండె
మైమఱచి మంచెఁగ్రిందట; మఱలెదేల
కీరబృందంబ! కేళిహుంకృతుల కళికి. ? ౨౦౧

అవ — నాయిక చెలికత్తె నాయకుని దూతితో ననుచున్నది.

గీ. కనులకద్దును, ముద్దాడుఁ, గౌఁగిలించుఁ;
బొగడుఁ, బ్రణమిల్లు నొడలెల్లఁ బులకరింప
మాదు నెచ్చెలి ప్రియసంగమమున కదరు
తనదు డాకేలుఁ దీవ సంతస మెసంగ. ౨౦౨

అవ — ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. ఓయి బాలక! యీపిల్ల యుల్లమందుఁ
జొరఁబడితి వెట్టకేలకుఁ; దిరిగి వెడల
దారియుండెన్నఁ గానక తారుచుంటి;
తమ్మి మోహారమునఁ గ్రీడితనయుఁ డట్లు. ౨౦౩

అవ — చెలికత్తె నాయకునియొద్ద భంగ్యంతరమున నాయికను బొగడుచున్నది.

గీ. రమణి నెమ్మోముఁదామర ప్రతిఫలింపఁ
గరముకురమందు గ్రహియింపఁగాఁదలంతు
డెందమునదాని, లీలారవిందమనుచు
వ్యర్థముగ భ్రాంతిపడితివె ? వన్నెకాఁడ ! ౨౦౪

అవ—అతఁడు నీకొఱకు రాఁగా స్థలములేక యాతనితో సంగమింప లేదా ? యనియడుగుచున్న చెలికత్తెతో స్థలము లేక కాదు. నాపతి నన్నువలచుఁ బోనీయకొంపెనని నాయిక పలుకుచున్నది.

క. అమృత ప్రాయుండగునా
తమీపతి హరించు నాదుతాపము మాగు
మ్మము మూలఁబరున్నను; చెలి
య ! మత్పతి నిశాజ్వరంబు నానన్నాఁపెఁగ. ౨౦౫

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. నాగని మెయిఁదోఁచు పులకలన్నొగులుఁ, దనదు
నీడఁగాంచియుఁ బొగులు, నా నెలఁత రేయిఁ
గటికి చీఁకట్ల ముండ్ల డొంకలను దాఁటి
నిన్ను వెదకుచు వచ్చుచునున్నదోయి ! ౨౦౬

అవ—జూదమాడఁ గోరుచున్న నాయికతో నాయకుఁడనుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. చిలుకపూఁటకాఁపు; శృంగారసంకథా
శ్రావణంబు శిశు ప్రతినదప్ప
గురు సమీపమందుఁ; బురుషాయితము పందె
మట్లయేని నెత్తమాడు మబల ! ౨౦౭

అవ:—తనుఁజూచుచున్న యువతితో ననుచున్నాఁడు.

కం. పరసమ్మోహనమునకై
తరుణీ!దయమాలివదలు త్వదపాంగక మే
త్రైజ నాకర్ణాహృతమగు
శరంబువలెఁ జొచ్చెమానసము వెలలదిఁకఁ. ౨౦౮

అవ:—సకియ నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. నేలమడమ లెత్తి కాలివ్రేళుల లేచి
ప్రియముఖమ్ముఁ జూడ్కిఁ బెనఁగ నిన్నుఁ
జెలువ ముద్దుగొనుచుఁ జిబుకమానించుటఁ
దడక వెలుఁగు పైనిఁబడకయుండె. ౨౦౯

అవ:— నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. ప్రొద్దుపోదువంగ సింబు సేరి బొంకుచున్న
వీనికిని సిగ్గుబిడియంబు కానరాదు
చెలియ! తనమూతికంటిన నలుపుఁగనియు
లజ్జవహింపఁ డెంత దుర్లలితుఁ డితఁడు? ౨౧౦

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. తరుణి! వేసంగి వేఁడికిఁ దాళలేక
శరణముఁగొనె మూఁడు చోటులఁ జల్లఁదనము.
పూలతోఁటను, గాసారమూలజలముఁ,
జక్రములఁబోలు నీదుకుచద్వయంబు. ౨౧౧

అవ—స్ఖలితనాయికావృత్తాంతమును వేరొకనాయికతో ననుచున్నది.

గీ. రమణుఁడే తేర దేశాంతరమునుండి
యెఱుక లేకయ తొలిరతి జరిగిపోయెఁ
గాని మలిరతి నలుకలుఁగలఁకలుమరిఁ
దేటికొంటులునుం బ్రవర్తిల్లెఁ జెలికి. ౨౧౨

అవ— చెలికత్తె నాయకునకుత్సాహము వర్ధిల్లఁ జేయుటకై నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. కుసుమకోమలాంగి! చెమటగ్రక్కెద వేల?
కౌతుకమతిశయింపరతి మొదలనె
బాణమెక్కువెట్ట వంచినవలరాజు
పువ్వువిల్లు తేనెబొట్లు వోలె. ౨౧౩

అవ— ఇతఁడు భార్యాదాసుఁడని నన్నెల్లరనుచున్నను నేను నీకు వశంవదుఁడనే యైయుంటినని యొక నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. సుందరీ! నీ ముఖేందుని సొంపుఁ జూపు
మెల్లరకు సిగ్గడల్చి యొక్కింత సేపు
కడకు నిల్లాలవలెలోనఁ బడితినన్న
వాదు నాకుఁ బ్రతిష్ఠగాఁ బరిఢవిల్లు. ౨౧౪

అవ— తార్పకత్తెయున్నను సంతాపమును హరించు మిండఁడున్నను నిర్బంధమునను మాకు నణుమాత్రమును లాభము లేదని యొకతె యనుచున్నది.

గీ. ప్రియముగ శరత్త్రియామను వర్దిల్లనిమ్ము!
నిండుజాబిల్లి పండువెన్నెలల పిండుఁ
గాయఁగానిమ్ము! జగమందు; గాని ‘నాస్తి’
పంజరచకోరికలకు లాభములవంబు. ౨౧౫

అవ— ఏల నీ చెలితడసెనని యను నాయకునితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. మరులుగొనియున్న నీకన్న నరుగుదెంచి
వేచియుం బెద్దకాలంబు వెడలె నీవు

దడయు; నామాటనమ్మవే నడిగిచూతు
పడఁతి మైపూఁతయంటిన కడిమిచెట్ల. —౧౦౬

అవ—ఏమి యాలోచించుచుంటి? వని వయస్యునితో నొకఁడను
చున్నాఁడు.

గీ. మున్ను గావజాలి, గబ్బిచన్దోయిఁ గేల
మూసి, తొడలను గటిబింబమునను గప్పి
ముడిచి పెదవులు దీపంబు ఫూత్కరించు
చెలువపైఁ బాఱియున్నది చిత్తమిపుడు. —౧౦౭

అవ—అన్యాంగనాసక్తుఁడై యటనటఁ దిరుగుచున్న తన నాయకునితో
నాయిక యన్యోక్తితో ననుచున్నది.

గీ. తొలకరిఁ బరిత్యజించి యాలలితమైన
గిరినితంబంబు, నెదఁగన్నె మెఱుఁగుఁబోని
జలదమా! సంచరింతువు చదలివీధి
గాలిసోఁకెనె? యేమి యీ వాలకంబు? —౧౦౮

అవ:—ఒకతె పాంథునితో ననుచున్నది.

గీ. మెఱుఁగుఁ గత్తులుగొని భయంకరములగుచుఁ
గట్టడి మొగిళ్లు యోధల కరణివీఁకఁ
జుట్టుకొనివచ్చె; నేటికిఁ జెట్టుక్రిందఁ?
పాంథుఁడా! పండుకొనుము మాపంచలోన. —౧౦౯

అవ—అన్యాంగనాసక్తుఁడగు నాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యను
చున్నది.

గీ. బలితమగు నూరులెత్తైన మొలయుఁ గలుగు
పడుచు పిల్లయొకర్తుక బాహిరముగఁ

గనఁబడక మేకపోలె నీమనసుఁ దన్ని
పాఁతికొనియుండె చోరనీదు పరయువతుల. ౨౧౯

అవ:—నాయత్త నన్నేల ప్రేమింపదని యడుగుచున్న యొక యనభిజ్ఞనాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది.

ఆ. వె. అలసిసొలసి కోమలాంగముల్ బిగిసళ్లఁ
దోఁటకూరకాఁడ త్రోవత్రావి
యుదయవేళఁ గూర్కుచున్న కూఁతురిఁగాంచి
యత్త ప్రేముఁజూపు నల్లునందు. ౨౨౦

అవ—నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. వలపు నిలుపక చనుచున్న చెలువుఁగాంచి
భ్రుకుటి బిగియించి కృత్రిమ రోషమూని
జంకె చూపుల నదలించి సాఁగనీక
నవ్వుచును వాని కంఠంబుఁ గవ్వుకొంటి. ౨౨౧

అవ—నాయిక ప్రియుని నన్యాంగనాసక్తి నెఱిఁగి మిగులఁ బొగులుచుఁ దనహృదయము నుద్దేశించి పలుకుచున్నది.

ఆ. వె. చిరుగుదువు మనంబ! చెలువుని దురుసుచేఁ
బరమభాగ్యమట్లు చిరుగుటయును
మరునికేళియందు మంచంబుపైఁగప్పు
జిలుఁగుఁబుట్టమునకుఁ బలెనె నీకు. ౨౨౩

అవ—ఒకతె యొక గోపీవార్తనుఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. వలపునం దేలిపోవు గోపాలకృష్ణు
వక్షము గగుర్చు గబ్బిగుబ్బలవహించి

యిస్సి! గోవర్ధనంబెత్తుటెంత! యనుచుఁ
జాటుగానవ్వునొక గొల్లబోఁటిమిన్న. ౧౧౮

అవ—ప్రియునకుఁ దనపైఁ బ్రీతియున్నచో నెవ్వరు నేమియుఁ జేయ శక్తులుగారని యొకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. వ్రేల్చు ప్రియవిప్రయోగాగ్ని వేగి వేగి
చేష్టుడిగి పండియుండిన చెలువఁగాంచి
సహజ శత్రువులయ్యును సవతియాండ్రు
పతిబ్రతుకుఁగోరి దానిఁగాపాడుచుంద్రు. ౧౧౯

అవ—నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. చెలువరో! నాదు చెలువుండు చిలుకమొకరి
పసిడి మొగమున రాగ సంపదలుచూపు;
నింపుసొంపులఁగొలుపు రెట్టింపుముదము;
ముద్దులొలికించుఁ బ్రతిపదంబున సతంబు. ౧౧౬

అవ—నీ కటాక్షము చేతనే నాయకుని లోఁగొనుమని చెలికత్తె నాయికతో ననుమన్నది.

గీ. ప్రబలవృత్తి విలాసినుల్ బలిసియున్న
రమణుని యెడందఁజొరఁగ డెందమునఁ దలఁచు
పసుపుపిల్లకుఁ దనదు క్రొవ్వాఁడిచూపు
కత్తియొక్కఁడె సాహాయ్యకంబొనర్చు. ౨౧౭

అవ—నీవు మా చెలియలపైఁ బ్రేమవదలి మఱొక బాలికామణిపై వలపు నిలుపుచుంటివా? యని యనుచున్న నాయికాసఖితో నాయకు డనుచున్నాఁడు.

క. పొలయలుకఁగొంటఁ, దేలుటఁ,
గళాచణత్వమునఁ, గేళికాపాండిత్యా

దులఁ, జెలినామది నాఁటిన
వలపుం గదలుచునె? యొక్క పసిపిల్లతృటిన్. ౨౨౮

అవ—ఒకదాని ముచ్చట నొకతె తెలుపుచున్నది.

గీ. పట్టి బలవంతముగ రేయిఁ బడకగదికిఁ
జెలులు గొంటంగఁ జనినట్టి కలికిపడుచు
వేసవను మందిరమునుండి వెడలుమన్న
వారి సంకేతములఁ జెప్పెఁదూఱవినదు. ౨౨౯

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. తొలుతటికంటెఁ గడుంగడు
వలపులు మచ్చికలు నాటపాటలు మఱియా
దలునుం గనఁబఱతువు నీ
లలనపయిం దెలిసె ధూర్తలక్షణమిదియున్. ౨౩౦

అవ—ఒకఁడొక వృత్తాంతమును దెలుపుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. గఱుకుపాటుగొన్న బిగిగబ్బిగుబ్బల
కౌఁగిళులకు నలఁగి కాఁడవోలెఁ
జెలువుపైని గొరిపాలయుల్కఁ బూనంగఁ
బాఁపజందియంబు వాంఛసేయు. ౨౩౧

అవ—ఒకతె యొకదానిముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

గీ. రమణుఁడును దేర దూరదేశమునునుండి
యింటికొల్లంబున జనించె సంతసంబు
నెల్లపాంథులకన్న మున్నేఁగుదెంచెఁ
దన్నుఁగనకన్న గర్వంబు మిన్నుముట్టె. ౨౩౨

అవ—చెలికత్తె నాయికాప్రేమమును నాయకునితోఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. మొగముఁ జూపకున్న ముట్టకయున్నను
దాలఁ దిరుగుచున్నఁ దరుణినిన్ను
వెంటనంటివచ్చు విడువక త్వద్గుణా
కర్షణమునఁ బడవకరణిఁగదలి. ౨౩౨

అవ—ఒకతె యొకదానిముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

ఆ. వె. దడికి వెనుకనిలిచి కడుఁదమి మిండని
నెమ్మొగమున గోసఁగుఁగొన్నమోవిఁ
బొడుపుఁ గొండ చాటుఁబడిరాత్రి సంజకెం
జాయఁ బగటికిచ్చు చందముగను. ౨౩౩

అవ—నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ వె. ఎండిపోవుచున్న నిట్లన్యాఋతులందుఁ
గనికరంబె మిండకత్తియలకు ?
గినుకఁగాద యీరసనుగాద మమతమై
నీకృశింపుఁగాంచి నిరతమేస్తు. ౨౩౪

అవ—ఒకపాంథుఁ డిట్లాశంసించుచున్నాఁడు.

గీ. గవనికడకేవచ్చి కౌఁగిలించుచునన్ను
గబ్బిగుబ్బలలుకఁ గంప మొంద
మొగము వాల్చి నాదుబుజమందుఁ గన్నీటఁ
బడఁతిపీపుఁ దడుపు భాగ్యమున్నె ? ౨౩౫

అవ—మోహము రేఁగినచో భయముండదనియొకతె యొకదాని ముచ్చటను నాయికకుఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. ధైర్యసాహసములకుఁ బ్రేతములు మెచ్చ
విడిచి మేఁతలు వీక్షింప వృకగణంబు
అతివ మృతుఁడైన తనప్రియు నాననంబుఁ
గొఱవి వెలుఁగులఁగని ముద్దుగొనుచునుండె. ౨౩౮

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో నన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నది.

ఆ. వె. పొగడమొగడ నీదుపొగరెల్లఁ జూపకు
పైని(ఁ)బడుచు; దాని తేనెయలఁతి;
నాల్కతుదను మాత్రనాకినం దదముట్టుఁ
జెడదె? పిచ్చిపిచ్చిఁ జేయఁదేఁటి! ౨౩౮

అవ—ప్రియప్రీతి కొఱకు సవతాండ్రనుగూడ సమ్మానింప వలెనని యన్యోక్తితో నొకతె మరొకతె కుపదేశించుచున్నది.

ఆ. వె. పగిలి శిరసు నేలఁబడికూలునో? ప్రియుఁం
డన్న భీతిమెయిఁ దదర్ధగాత్ర
మునవసించు శైలపుత్రియు మ్రోయుచు
నతని కేకదైవమయిన గంగ ౨౩౯

అవ—ఒకతె యనుచున్నది.

గీ. పాంథ యువతులలోచనవారిపూర
ముల నదీమాతృకములైన భూములందు
వారిదంబులు శక్రచాపమునఁ బద్మ
సంభవుఁడు కుండలించిన సరణిఁదోఁచు. ౨౪౦

అవ—నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. మలినమైన పరుల వలువఁ జాకితలట్లు
రహినిఁ ద్రొక్కి ద్రొక్కి రాత్రిఁబవలు
వదల అంకుటాంగ్రు పనికిమాలెనటంచు
నందుచుందు వెపుడొ? హస్తములకు. ౨౪౧

అవ—ఒకతె యొకదానిముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

గీ. ఘలుపడంతులతోఁడ నిచ్చలుఁ బెనంగు
చెలువు తలమీఁది లత్తుకం జెలిమికాంగ్రు
కాంచి నవ్వంగ సిగ్గున వాంచిశిరసుఁ
దెలుపుఁ దనవైభవంబును జెలులకోర్తు. ౨౪౨

అవ—ఒకఁడు తన ప్రియురాలి కేశములను వర్ణించుచున్నాఁడు.

క. నిగనిగని జిగులఁ దొలకరి
మొగిలన సోగలయి పిఱుఁదుముట్టుచు వంపై
తగసొంపుఁ బెంపముంపుగ
మగువ కురులగుంపు నాదుమది నింపుఁదమిన్. ౨౪౩

అవ—ఒకదాని ముచ్చట నొకతె తెలుపుచున్నది.

క. తన బలముఁ దన ప్రతాపము
ననంతముగ నిరుగుపొరుగు లయ్యాలయెదుటన్
దనముసలిమగఁడు చాటఁగ
వినిజవ్వని విటునిఁగాంచి పెడమరలినగున్. ౨౪౪

అవ:—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. వలపుగలదటోయి! బహువల్లభుండగు
నిన్నుఁబోని యూతనికి రవంత

కలికి యలఁతియలుకఁ గన్బొమల్ ముడివెట్ట
సందుఁజూచి మెల్లఁ జాతినావు! ౨౮౫

అవ—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. పసిఁడి గుటికఁబోలెఁబడఁ ద్రోసితివిమాదు
చెలినివలపుటగ్గిఁ జెలువుకాఁడ!
దానినపరిశుద్ధులైనవారిఁకనంటఁ
జాలరన్ననున్నె సందియంబు? ౨౮౬

అవ—ఒకఁడు తనమిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. ప్రక్కకొఱఁగి నేలపయిఁబయ్యెఁటఁ బరుండి
కయితలాడకొరసి కమ్మనలఁగ
ముగుద యూర్పుమొత్తములనామనోధూళి
నెగురఁగొట్టుచుండె బిగువు సడల. ౨౮౭

అవ:—వృద్ధుఁడు స్త్రీసంగ్రహమును ధనసంగ్రహమును జేయరాదని యొకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. అనుభవింపఁజాలఁ డభిముఖుండునుగాఁడు
కనులమాత్రఁ గాచుకొనుచునుండు
వృద్ధపతికిఁ బడుచు బెండ్లాము సిరియును
భృత్యకోటి యనుభవింపఁగాదె? ౨౮౮

అవ:—ఒక వియోగిని యాశించుచున్నది.

కం. బడలికలడఁగఁగఁ జెలువుని
యడుగులనొత్తుటకుఁ దొడలయందిడ నన్నా

తేఁడు పెనఁచితనదుపిక్కలఁ
బడఁద్రోయునె? ప్రక్కనట్టి భాగ్యంబున్నే? ౨౮౯

అవ:—అతని నేలగౌరవింపవని యనుచున్న చెలికత్తెతో నాయిక యనుచున్నది.

గీ. తగి విభూషణవృత్తికిఁ, దనవిశుద్ధ
భావమొఱపులఁ దేల, సువర్ణతఁగని
రాగవిస్ఫూర్తి నున్న సర్వాంబునకియు!
కాంతునకుఁ గాంచనమునకు గౌరవంబు. ౨౯౦

అవ—ఒకనిముచ్చటఁ దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. ఉలికిపాటున దగ్గఱకొత్తుచున్న
ముగుద బలితంపుటూరులు మోదమొసఁగఁ
గూర్కికలఁగాంచి, మేల్కాంచి, గుబ్బతిల్లు
నూర్పులను సెజ్జఁదడుమును యువకుఁడొకఁడు. ౨౯౧

అవ—ఈ పెకు నాపై వలపు తిరముగా నుండునా? యని సంశయించు నాయకునితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. నీదు నెయ్యంపుటేటిబల్ నీటివడిమిఁ
గడిఁదిఁ దిరుగుళ్లువడుచుండెఁ బడఁతిమిన్న;
బెడిదముగఁ గానఁబడు సుడింబడిన చిన్న
పడవ వడువున వినయంబు గడకుఁద్రోచి. ౨౯౨

అవ— ఒక దంపతుల ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. ప్రాఁతకల్లుత్రావి పడఁతుక మత్తిల్లి
పెల్లురేఁగి తన్నుఁ బ్రల్లదములు

ప్రేలుచున్నకొలఁది ప్రియుఁడుముద్దాడును,
కౌఁగిలించు, నంటు గబ్బిచనులు. ౨౫౩

అవ—తన్నుఁగని సిగ్గిల్లి వెనుకకుఁ దిరిగిన యువతితో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. వలపుమిన్నంటఁ గౌఁగిలింపంగ బిగ్గ
ముద్దులాడంగ నేరాఁగ మోహనాంగి!
వెనుకప్రక్కకుఁ దిరిగి తా పనికిముందు
బిగుతుగల రైకముడినన్ను విప్పుమందె? ౨౫౪

అవ—రజస్వలయగు నాయిక ముచ్చట నొకఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

క, ననుఁదాఁకకు తాఁకకుమని
వెను వెనుకకు జరుగుసిగ్గు పెనఁగొనఁ; దమకం
బున దానిఁ గొనఁగ నాలిం
గనముననాచార! యనుటుఁ గసరుచునవ్వెన్. ౨౫౫

అవ—ఒకతె నదీప్రవాహముచేఁ దన సంకేతనికుంజము నష్టముకాఁగా నిట్లనుచున్నది.

ఆ. వె. మొగిలు నీటికల్లు తెగఁద్రావిమత్తిల్లి
విఱుగఁ గోయుచుంటి దరులచెట్ల
మూలములనుబూవుఁబొదరిండ్లఁ దటినిరో!
అంకటాండ్ర గుండె రాయిపడఁగ. ౨౫౬

అవ—ఒకనాయిక యొక్క సామ్యమును బొందయత్నించుచున్న వేరొకతెతో మరొకతె యన్యోక్తితో ననుచున్నది.

క. చెలియా! గోపాల శిర
స్తులసీమాలా! తలంతె తులఁగొన రాధా

లలనను? దానిపదంబుల
వలగొనఁగాఁగాదె ? నీదు పరిమళ మెల్లన్. ౨౫౭

అవ—ఒకఁడు తనవయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. అన్యదేశమునకు నరుగు నాకు నెలంత
యెన్ని గడువునాళులన్ని ముద్దు
లన్ని కౌఁగిలింత లందించి యిఁకనన్ని
రతులొనర్పరామి రాత్రిఁదూటె. ౨౫౮

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ఏలకస్తూరి ? కుంకుమం బేల ? గంధ
మేల ? పూమాల లేల ? నీకిగురుఁబోఁడి!
సాజమగు మేనివలపుల జనుల నెల్ల
మంపు గొనఁజేసి వెఱ్ఱిఁబుట్టింప లేవె ? ౨౫౯

అవ—వసంతకాలము కామోద్దీపకమగుటచే నూఱకుంట శక్యము గాదని నాయిక దూతితో ననుచున్నది.

క. చెలువగు నీయామనిఁ బు
వ్విలుతుని క్రొవ్వాఁడి తూపు విధమున నదె య
చ్చెలువుండు చొచ్చినామది
జిలజిల నొగిలించుమందు సెప్పుము సకియా! ౨౬౦

అవ—నాయకుఁడు నాయికతోఁ బలుకుచున్నాఁడు.

క. తరుణీ! నిరంతరంబుగ
శరంబులన్నింటినాదు స్వాంతంబున న
మ్మరుఁడొగి నాఁటెను; నీహృది
న ఊవగుచనుగుండ్లు పాతియుంచుఁదలంపక్. ౨౬౧

అవ—పరాంగనాసక్తుఁడై స్వజనముచేఁ బరిత్యజింపఁబడిన యొకనితో నొకఁ డన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. మునిఁగితివి నర్మదా రస
మున దానితరంగ నయనములలోఁబడి ని
న్ననయము భ్రష్టునియందురు
జనములు; భ్రంశమును నీకు శ్లాఘ్యామె శాఖి! ౨౬౨

అవ—ప్రియురాలి చేయివట్టఁగ నే వడఁకువట్టిన ప్రియునితో వయస్యుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. మేనక సముల్లసిల్లెను; స్మితమొనర్చె
హరియుఁ; బెడమోముఁ జేసెను గిరివరుండు
పరిణయంబునఁ బార్వతీ పాణిపల్ల
వంబుఁగొను నీశుహస్తకంపంబుఁ గాంచి. ౨౬౩

అవ—ఒకపాంథుఁ డిట్లాశించుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. కల్లువలపుఁజిలుకఁ, గఱఁగ బొట్టుచెమర్చి,
పలుకు తొట్రువడఁగఁ, గలికికన్ను
లెఱుపు మించితిరుగ, నేనెన్నఁడా చెలి
మోము ముద్దులాడి మోవిఁగొందు. ౨౬౪

అవ:—నాయకు నేల లక్ష్యపెట్టకుంటివని యడుగుచున్న చెలికత్తెతో నాయిక యనుచున్నది.

గీ. అహరహముఁ బూర్ణమైన స్నేహమునముంచి
యుదిరిపువ్వులఁ బూజించుచుంటిఁగాని;
సకియ దుష్టగ్రహంబైన శనియుఁబోలెఁ
బ్రియమొనర్పక ప్రియుఁడు వక్రించియుండె. ౨౬౫

అవ:—నీవేల మానమువిడిచితివనిన చెలికత్తెతో నాయికయనుచున్నది.

ఆ. వె. అలుకఁబూని సెజ్జకరుగని ననుఁగాంచి
నేలనున్నావు నీడవ్రాలి
కౌఁగిలించి యొడలు గఱుపాఱినాచెల్వుఁ
డలుకకలఁక లెల్లఁ దొలఁగఁద్రోచె. ౨౬౬

అవ—ఒకఁడు తనమిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. నిముస మెడఁబాయ జీవముల్ నిలువవింక
నని తలంతుఁ; బువ్విల్తు కయ్యమునయందుఁ
బగతుఁడట్లు చరింతును; బడలినపుడు
బానిసగఁ గొల్తుఁ జెలిఁ; గాని పడయఁదృప్తి. ౨౬౭

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. వెంటఁబడి నీవు బతిమాలు చుంటఁగాంచి
కొమ్మ బిరుసెక్కి కొమ్మెక్కి కూరుచుండె
వదలిపోకుము! కొంతసేపటకు నదియె
దూపగొని బిట్టునీపైకి దూఁకఁ గలదు. ౨౬౮

అవ—ఇతర సంతాపముకన్న మదనసంతాపమే తీవ్రతరమని యొకఁ డొకతెతో ననుచున్నాడు.

గీ. విరిసురంటిని మూలకు విసరి, కలప
మలఁదకయు, నంటఁగాల్చు పువ్వేఁబుతు సెగకు
సరకుసేయక మిట్టవేసంగి సెగయు,
నాల్మగలు కౌఁగిలింత్రు మధ్యాహ్నమందు. ౨౬౯

అవ:— వీణావాదనము చేయుచున్న నాయికతో నాయకుఁడనుచున్నాఁడు

క. వలరాజువింటి త్రాఁటను
బలె నీవీణాలతంత్రవర్తిలు నాదం
బులు వినఁబాంధుల జీవం
బులు నిలుచునె? యెగిరిపోక పూవుంబోఁడీ! ౧౬౯

అవ:— నాయకుఁడు తన వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. కలిసికొని బాటదాఁపంగ మొలకనవ్వు
మోము వ్రాల్చితి మిర్వురమును రవంత;
ఉలికిపడితివి; నదియుబొమ్మలను ముడిచె;
నంత సిగ్గిల్లితిఁ; బడంతివంతఁగూరె. ౧౭౦

అవ:— దూతి నాయికను శిక్షించుచున్నది.

గీ. నిండుచీఁకట్లఁదాలిచి నీలిచీరఁ
గస్తురినలందుకొనియున్న కాంతువోడిని
నాటలాడుము! నెచ్చెలీ! యముననున్న
నల్లకలువను దేఁటి చందమునఁ జొచ్చి. ౧౭౧

అవ— చెలికత్తె పాంథునితో ననుచున్నది.

గీ. నమ్ము! మా చెలి దృష్టిమార్గమునందుఁ
బడియుఁ దప్పించుకొంట కెవ్వనితరంబు?
పాంథుఁడా! విషమావస్థఁ బడితివిపుడు
ఇదిమరుని 'ఘట్టకుటి' యని యెఱుఁగవేమొ? ౧౭౨

అవ— చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. అనుఁగుం బ్రియుండొనర్చిన
పని యప్రియమైన సైఁపఁబడు సుప్రియము

ట్లనయంబుఁ, బుత్రసంభవ
మునఁ గుస్సిన జవ్వనంబు పొగిలింపదొగిన్. ౨౭౩

అవ:— నాయకుఁడు నాయికాసఖితో ననుచున్నాఁడు.

కం. పొలయలుకఁ దేఱినంతన
చెలువలసిగబంతి నాదుచిత్తంబునకుం
గలిగించుఁ దాపమిబ్బడి
జ్వాలనంబునఁ దప్తమైన స్వర్ణలతవలెన్. ౨౭౪

అవ:— నాయకునియందలి నాయికాప్రేమాతిశయమును దూతి తెలుపుచున్నది.

ఆ. వె. కొంగుఁబట్టిలాగు కోడెగాండ్రను ముండ్ల
పొదలఁ బోలెముగుద వదలుచుకొని
మలఁగుచుండె నీవెమగవాఁడవని యెంచి
వనమునందువలెనె పత్తనమున. ౨౭౫

అవ— దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. అపయశంబును నీకు సద్యశము; లజ్జ
యంతరాయంబు; మానం బనర్థకంబు
లాఘవంబు గుణజ్ఞత, లలన ! జన్మ
ధన్యమగుఁగాదె ? తాదృశతరుణుఁగవయ. ౨౭౬

అవ— నాయకుఁడు తన వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. దేశయాత్రకుఁ జనఁ బ్రయత్నించుచున్నుఁ
దెలుపఁగోరదు కాలావధిని వెలంది
దారిబత్తెంపు మూటలుం దానకట్టు
దీనికథ తల్లక్రిందుగాఁ గానిపించు. ౨౭౬

అవ — నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. తరుణీ! యీర్ష్యాపరులై
పరస్పరముఁ దరుణకోటి వైరముఁ గొనఁజ
క్రరుచిరమగు నీజఘనము
కరంబుఁ గలవఱచు గ్రామకళ్లము వోలెన్. ౧౭౭

అవ — నాయకుఁడు తన సఖునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. ఎవతె నీకు సిగకు నీపువ్వులంజుట్టెఁ
బొమ్ము! ధూర్త! దాని ప్రొంతకనుచుఁ
దనదు కాల నాదు తలఁదన్ను బహుమాన
గర్వితను నెలంతుకను దలంతు. ౧౭౮

అవ — ఒకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

సీ. తనపతి కెఱుంగనీక జవ్వనము దాఁచి,
చూపి ముగ్ధస్వభావంబుఁ జుట్టములకు,
గురులకడ నార్జవంబుఁ గన్పఱచి, కాఁపు
కన్నె మిండలసానియై వన్నెకెక్కె. ౧౭౯

అవ — ఒకతె మరొకతెతో ననుచున్నది.

ఆ. వె. గురులు, మిత్రవరులు, వరలువివేకంబుఁ,
బరులహాస్యములును, బ్రాకటముగ
వంపఁ జాలరైరి పడఁతి! యెవ్వని వాని
వంచినావు నీదు ప్రజ్ఞయేమొ? ౧౮౦

అవ — ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. పువ్వువిల్తుకయ్యమున జవ్వనిపరుండు
నలసి సొలసి యెవనియంకమందు

నలరువింటి వాని యలెక్రాటివడువున
వాఁడె ఘనుఁడు; వాఁడె భాగ్యశాలి. ౨౮౧

అవ—ఒకఁ డొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. కౌతుకమతినిఁ బెంచుకొనుచున్న సెనగచేన్
పూఁతవట్టి యెదుగు మొదలుగాఁగ
నా దినంబుదొట్టి యలకాఁపు కన్నెకు
పచ్చకోకఁగట్ట ముచ్చటయ్యె. ౨౮౨

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. రమణి! యమునాతరంగజాలముల నీదు
కలువకన్నుల ప్రతిబింబములు వెలుంగఁ
గలువలంగోతు; వవ్వేట్లు కానిపించు?
జున్మనుచుఁ దేఁటి వానిపై సురుగకన్న. ౨౮౩

అవ—ఈ నాయకుఁడు నిన్ను భోగింపక విడువఁడని యొకతె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. అలఁతి సిగ్గులు మొలకనవ్వులును ముసర
మోముఁదమ్మిని గజిబిజిం బొందె దేల
గబ్బి చనులును జఘన చక్రమును గప్ప?
నూడ్పకయు నీదువల్వ యీగాడ్పు చనదు. ౨౮౪

అవ—ఎచ్చట నెవ్వఁడు నిన్ను గాంచెనో! వాఁడచ్చటనే యిప్పటికి నున్నాఁడని యన్యాపదేశముగా దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

క. ఏకడయందే చెట్టున
నేకొమ్మను గూరుచుండి యెల్లెత్తి మెడఁ

శ్రీకర సుధాంశురేఖ వి
లోకించె జకోరమట్టులు నిశంగడపెన్. ౨౮౫

అవ — నాయకుని గుణోత్కర్షమువలన నాయికకు నుత్కర్షము సంభవించునని యొకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

క. హరిఁ గూర్పు వచ్చు ముచ్చట
వరుసఁదదనంత దివ్యవార్తలఁ గాఁద
చ్ఛిరమును బూజించెడు నిజ
చరణముఁ గని రాధ మానసంబున మురిసెన్. ౨౮౬

అవ:— నాయికా నాయకులెల్లపుడు రతిక్రీడలఁ దేలు గృహమే గృహమని యొకతె యనుచున్నది.

క. వలరాచ కయ్యమునఁ గ
ట్టలుకఁ జెలులు జుట్టుపట్టి యన్యోన్యము ని
చ్చలుఁ బెనఁగు పాడుకొంపయు
విలసత్సౌధంబులాఁతి విపరీతమగున్. ౨౮౭

అవ:— నాయిక వైద్యునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. సొగసుకాఁడ! నీదు మొగముఁ గాంచంగనె
మాటుమణఁగె వ్యాధి, మందికేల?
అవలకేఁగ మరల నరుదేఱునయ్యెది ;
కూరుచుండుమిచటఁ గొంతసేపు. ౨౮౮

అవ:— నాయిక యొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. చెలువు వంకకుఁ బఱచునన్ జెలులపిండు
వారధియుఁబోలె నాపంగ, వాంచితలను

నిలువనతఁ, డుబ్బతిల్లెను వలపువెల్లి
క్రిందికింబాఱు వాఁకకు రీతినాకు. ౧౮౯

అవ:— నాయిక వైద్యునితో ననుచున్నది.

క. ఇలలోఁగి 'మహారాజ' ను
పలుకు యథార్థంబటంచు భావింతును స
ల్లలితుండవయిన యోనె
చ్చెలికాఁడా! నీవు పాన్పుచెంతకురాఁగన్. ౧౯౦

అవ:— అందకత్తెయగు నొకబిచ్చకత్తెనుగాంచి యొకఁడను చున్నాఁడు.

గీ. ఊరుపేరులవేమి? బంగారుబొమ్మ!
ఇంతచక్కఁదనంబు నీకెట్లువచ్చె?
బిచ్చమెత్తెడుగతి యేలవచ్చెనీకు?
రాణివయి యేలవలసిన వ్రాఁతదప్పి. ౧౯౧

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. తనయభిమానము లజ్జను
దనపెంకెతనంబు వదలి తరుణీమణి యా
తని చేతికీలుబొమ్మయి
యనవరతం బాడుచున్నదఁట! చెలి! వింటే? ౧౯౨

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. తరుణీ! యీనిశిసంజా
తరాగ సంపదలుగలుగు తరుణుఁడు నీ సుం
దరవదనముఁ గ్రొమ్ముడిచి
గురుమంగళ కలశమట్లు గొనిముద్దాడున్. ౧౯3

అల—పొలయలుకఁగొన్న నాయికతోఁ జెలికత్తెయనుచున్నది.

ఆ. వె. సకియ! రసవతులగు జవరాండ్ర పొలయల్క
నాటికర్కశంబు నాతిచిరము
జగతిఁ గోమలంబు క్షణికకల్పంబునై
పరిఘవిల్లుఁగాదె వానరాయి. —౨౯౪

అవ—ఇంత క్లేశము గలిగించుచున్న యాప్రియునిపై నీకింత యపేక్ష
యేల? యని యనుచున్న చెలికత్తెతోఁ నాయికయనుచున్నది.

క. నయనమనోహరుఁడగు నా
ప్రియుండు కలిగింప స్వప్నవిధముగ సకియా!
అవియెప్పుడైన దుది మృ
త్యువయైనను మంగళముగ నూహింతుమదిన్. —౨౯౫

అవ—ఎవరికిని, గలియరానట్టితఁడు దీనితో రతి నొనర్చునని యొకతె
యన్యోక్తితో మరొకతెతో ననుచున్నది.

క. మొగమున, కొడలికిఁ, గాళ్ళకు,
దగతెక్కలకుఁ, బరాగతతి తాఁకని రీ
తిగ గంధతేఁటి యల్లదె!
తెగఁద్రావెను దమ్మి పువ్వుఁదేనియలెల్లన్. —౨౯౬

అవ—బహ్వంగనాలంపటుఁడగు నాయకునియొక్క నాయికతో "నీ
నాయకునితో నీ విట్లు చెప్పుము" అని చెలికత్తె చెప్పుచున్నది.

గీ. గొల్లజవరాండ్ర డెందముల్ కొల్లఁగొంచు
నహరహము సంచరించెడు హరిని రాధ
ఎఱుఁగనట్లుగఁ బ్రశ్నించె గిరికుమారిఁ
దాల్చి పామేనహరుఁడెట్లు తనిసెననుచు. —౨౯౭

అవ—సాపత్న్యము స్త్రీలకు దుస్సహమని యొకతెయనుచున్నది.

క. సిరి నిట్టూరుపుటగ్గికి
మఱఁగఁగఁ బొల్కుడలిపాల మధురంబుగఁ ద
త్పరిసరవాసులు మీఁగడ
తరఁగలు మెసవుదురు రాధఁ దలఁచుచు నెలమిన్.

అవ—ఒకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. చెలులు పడకటింటి వెలుపట నిలువంగ
నడుగులందు వ్రాలినట్టివన్ను
సుదతి పువ్వుసురఁటి సోరణంబుననుంచి
గ్రుచ్చియెత్తి కౌఁగిలిచ్చెనాకు. ౨౯౯

అవ—ఎవ్వరెఱుఁగనట్లితఁడీమెను భోగించెనని యొకతె మఱొకతెతోఁ బలుకుచున్నది.

క. చెరఁగదు తిలకము, నలఁగదు
విరిఁబోఁడి యొడలును, గానిపింపదు బింబా
ధరమునఁ బల్లొత్తెం; తటి
ధురీణుఁడో? నీటఁజొఱక తొగపూఁగోసెన్. ౩౦౦

అవ—దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. కొమ్మనెమ్మొగమ్ముఁ దమ్మిపై ముంగురుల్
మూఁగి కన్నుఁగవనుమూసె సఖుఁడ!
అశ్రుబిందువితతి యలరారు నలకల
ముత్తియములఁబోలి పోయికనుము! ౩౦౧

అవ.—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. పగటనణఁగిమణఁగి వర్తిల్లుఁగాని యూం
పిల్ల చిద్విలాస మెల్లరాత్రి;
పగటిఘూట నడఁగి ప్రజ్వరిల్లును రేల
క్షితినిఁ గొన్నిమందుచెట్లు సఖుఁడ ! 30౨

అవ.—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. మగువ యభిమానవతి యూట మానమాని
చెలుఁల బోధలు పెడచెవిం జేర్చుఁగాని
పడుకటింటికిఁ బూఁబాన్పుపయికిఁ జనుడు
పనివడక ప్రార్థనము వచ్చి పడునుబైకి. 303

అవ.—పరాంగనాసక్తుఁడై స్వకాంతానాసక్తుఁడైయున్న నాయకునితో నొకతె యనుచున్నది.

గీ. పువ్వు విల్తుని కఱకుతూపులకు వెఱచి
నిను శరణుఁగోరి మననూరి నెలఁతలెల్లఁ
జాయవలె వెంటనంటు నీసతిఁ బిశాచి
యని తలంచితె ? పఱతువు గనక దాని. 30౪

అవ.—పరాక్రమశాలి యగు నాయకునియెడ నాయిక యత్యంతాసక్తురాలయి యుండునని యొకతె యనుచున్నది.

క. చెలువుని నానావ్రణకిణ
ములు సొంపిలుచున్న వక్షమున మఱియుఁ చొడల్
పులకింప నిందిరయుఁ దన
లలనయు శయనింత్రు సౌఖ్యలాలసులగుచున్. 30౫

అవ—ఒకతెతో భోగించి వచ్చి రహస్యముగా నాయిక వెనుకఁబండిన నాయకునితో నాయిక పలుకుచున్నది.

గీ. ఓయి! వెన్నిచ్చిన నధర్మయుద్ధమునకుఁ
బూని వలరాజు వదలుతూపులను బోలి
నాదువీపున గ్రుచ్చెడు నీదు నూర్పు
లుల్లమును గ్రీల్చుచున్నవి పెల్లిదముగ. ౩౦౬

అవ—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. ఎనుగు కోలఁదిని యోమ్మ మా సుదతి రైక
పిగులుచున్నది కడు గుత్తమగుచు దినము;
కాని చెలువుండ! తొల్లింటి నీనెలంత
పైని నెయ్యంబు ప్రిదులక పరగునట్లె! ౩౦౭

అవ—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. తాపహారివగుచు దగ్గఱఁ దిరుగుచుఁ
దాళవృంతకంబు వోలెఁ బ్రియుఁడ!
జిలుఁగు పలువఁబలెను చెలిమిన్న డెందంబు
మూఁగులాడఁ జేయుచుంటివోయి! ౩౦౮

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. హృదయగుహాంతరాళము
సుదతీతిలకంబ! చొచ్చి సొంపిలుచుంత
ర్నదివై రసముల నార్ద్రిత
నొదవింతువు వెలికిఁ దోఁపకున్నను నాకున్. ౩౦౯

అవ—ఒకఁడొక దంపతుల ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. అశ్రువులు నిండఁగన్నుల నతివ! పొమ్ము
వెనుకకనిపల్కు! ప్రియకాంత! వెళ్లిరమ్మ
యను! బరస్పరమిటు సాఁగనంపులంప
నాలుగుగలకుఁ బొలిమేర ప్రాలెఁబ్రొద్దు. ౩౦౦

అవ—ప్రతిజ్ఞా పురస్సరముగా నుపరతిఁగావించుచున్న నాయికతో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. ఓమ్మొపయి వ్రాలుచుంటివి, చెమ్మరించె
నెమ్మొగంబు, నిట్టూర్పులు నివ్వటిల్లె.
నుమిటిఁ జేర్తువు నుదుటఁ, గన్నులనుమూలు
వోసి వాక్స్వారురాల! నీ వోడితిపుడు. ౩౦౧

అవ—ఒకతె రాధాకృష్ణుల యాసక్తినిఁ దెలుపుచున్నది.

క. ఎటుతిరిగిన శ్రీకృష్ణుం
డటుదిక్కునఁ దియ్యవిల్తుఁ డలరాధా దృ
క్పటుబాణపరంపరలను
దటతట లాడించుఁజూ! యతని డెందంబున్. ౩౦౨

అవ:—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. కొంగుఁబట్టి గుంజుకొనుచుం జలించుచు
సుదతి! నాయెడందఁ జొచ్చుచుంటి;
కదలుచున్న లక్ష్యమదరఁగొట్టుచునున్న
పచ్చవిల్తు శక్తి పగిదినీవు. ౩౦౩

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. అసమశరసంగరంబునం దతిశయిల్లి
గెలిచి గాంగేయదీప్తినిఁ గెరలుచున్న
శ్రావకాంగంబు పురుషాయితంబునందుఁ
గలికిరో? క్రాలుచుండుశిఖండిలీల. ౩౦౪

అవ— చౌర్యరతమింపుగాదని వాదించునతనితో నొకఁడనుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. తడికసందునుండి తమినిచ్చు పూఁబోఁడి
యధరబింబమాను నట్టి నన్ను
వేయికనులవేల్పు వేడుకపడిచూచు
నమృతరసముఁగ్రోలు చవలఁబెట్టి. ౩౦౫

అవ— చెలికత్తె తననాయికనుగూర్చి మరొకనితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. మద్యమునకుఁగూర్చు మాదకత్వముబిట్టు
శ్రుతివిభూషణంబు సుదతితతికిఁ
దరుణబృందమునకుఁ దలబంతి యట్టిపూఁ
జేఁటిపగిదిఁ జేరె బోఁటి యతని. ౩౦౬

అవ— నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. తొలుతటలజ్జను బిమ్మట,
లలనామణి తనకళావిలాసప్రౌఢిన్,
వెలయించుఁజుమ్ము చెయువుల
నలువగు జవనికను వెడలునటిచందమునన్. ౩౦౭

అవ:— ఇట్టి నాయికా సాహచర్యమువలన నీకుఁ గాముకపీడ తప్పదని యొకఁడొకనితో నన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. కలయఁగఁ బొలయు పరిమళ
ములకుం బరవశతనొంది మొనగొని నినుబో
యలుపట్టరాఁగ నీ పా
క్కలి దాఁచఁగఁదావు గలదె? క్షితిహరిణంబా! 317

అవ:— సామాన్య వనితతో నొకతె యనుచున్నది.

క. నిలువెత్తు ధనమునీకిడి
చెలువా! యువకుండునిన్నుఁ జేపట్టఁగఁ జా
పలదోషంబున మతిపెడ
తలఁబట్టెనె? మఱఁగినావు తమినొకవృద్ధున్. 318

అవ:— నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. దడిసందునుండి వెలువడి
పడుచుండును నీదుపైనిఁ బడఁతుక చూపె
ప్పుడు మరునివాఁడి తూపనఁ
బడఁద్రోయుచు నెదురుపడిన వారలనెల్లన్. 319

అవ:— దూతి నాయికతోఁ జీఁకటిపడుచున్నది. సంకేతమునకు బయలు దేరుమని చెప్పుచున్నది.

క. ననఁబోఁడి! నీదు చెలువుం
డనిపినదగు మదనలేఖ యక్షరములకే
తిని మింటరిక్కమొత్తము
కనుఁగవకున్ విందొనర్చుఁ గదె! చూడంగన్. 320

అవ—ఒకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. అంగభంగులఁ గఱపుచున్నట్టి యొజ్జ
మనసిజాచార్య వర్యుండు తనదునూత్న
శిష్య నీ బాలికామణి సెజ్జఁజేర్చి
వేత్రలతఁబూని రతిలాస్య విధము నేర్పె. 3_౨౨

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. సుదతీమణి ! నీ యుపరతి,
నదీప్రవాహంబు వడువునన్ దటతరు, నా
హృదయంబు సమూలంబుగఁ
గదలించి హరించుచుండెఁ గదె ! వేగమునన్. 3_౨3

అవ—ఒకఁ డొకనితో ననుచున్నాఁడు.

క. మలినంబులు వక్రంబులు
నళీక మైత్రీయుతంబు లాకర్ణాంతం
బులునగు ఖలబృందంబులు
వెలిచెలి చూపులును మోసపెట్టవె యెవనిన్?. 3_౨౪

అవ:— అత్యంతరతోత్కంఠగల నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. చాలుఁజందనపుంబూఁత, తాళవృంత
చాలనంబులుఁజాలు; నివ్వేలనాకుఁ?
గలికి! భవదూరుకదళీప్రకాండయుగళ
మధ్యమునఁగాని తాపంబుమానదిట్లు. 3_౨౬

అవ:—ఆమె పతివ్రతయని యనుచున్న యొకతెతో వేఱొకతె యనుచున్నది.

క. తన పేరెఁగాంచి సాధ్వీ
జనతానామములనడిమి సరసులుహాస్యం
బొనరించు టెంత? యాజ
వ్వాని తానును నవ్వుకొను నవారితభంగిన్. ౩౨౭

అవ—ఇచ్చటనుండి యేలలేచిపోవని గద్దించుచున్న జవ్వనితో యువకుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. జగతిఁ జుంబకశిల యాయసమును బోలె
దారి నడతెంచుచున్నట్టి తరుణకోటి
దగ్గరకులాగి పొమ్మన్నఁ దరమె పోవ?
వ్రేలుమురుగాని చూర్వట్టి వెలఁదిమిన్న! ౩౨౮

అవ—ఒకతె యొకనితో నన్యోక్తితో ననుచున్నది.

క. దపులం దూఱుచుఁ, దొట్టులు
వడుపుం, ద్రెంచుకొని కాలిబందము, సిగ్గున్
బిడియంబు విడిచి యేటికిఁ
జెడఁదిరిగెదు పరులదొడ్లఁ జేలను? వృషభా! ౩౨౯

అవ—వర్షాకాలమందుఁ బ్రియురాలివదలి పరదేశమునకుఁ బోవుచున్న నాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది.

క. కరువలి మొగిళ్ల కత్తికి
మెఱుంగులు తుఱంగలింప మిన్నెక్కలి వా
దరపట్టుచుండెఁ బాంధులఁ
జిఱిమి నుఱుముకొఱకె శైలశిఖరములందున్. ౩౩౦

అవ—ఒకఁడు తన మిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

క. తన ప్రేలుచున్న కైశ్యం
బున నంటిన చుమ్మ్మదులిపి పొలఁతుక తెమి వ
చ్చిన నాదు కొళ్ళఁ గన్నీ
టను మొదటన్ నీటఁబిమ్మటన్ గొని కడిగెన్. 331

అవ—తననాయకున కితరనాయక సాదృశ్యమును సహింపని యొకతె యన్యోక్తితో మరొకతెతోననుచున్నది.

క. అతికించుకొనియె క్రుమ్మఱు
నతివనుదనఱొమ్మునందుహారి యని తమిమై
నితరులు సల్లొనరించినఁ
జతుర్భుజునిసాటిఁబొందఁజాలఁడు రేభువిలో ? 332

అవ—అతిమానవతియగు సామాన్యవనితతో సఖియనుచున్నది.

ఆ. వె. అలుకబిగిసడల్ప కలరువిల్తుఁడుబల్మిఁ
గదలఁజేయుచున్నఁ గదలఁబోవు
దర్పశిలనుబోలి; తరుణి! నిన్నెవ్వండు
తరుణుఁడింకవచ్చిపొరలఁ జేయు ? 333.

అవ—నాయిక యొక్క చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. కనకకాంతి దెసలఁ గన్నులపంటవై
క్రమ్మఁగొన్కులూర ముమ్మరముగఁ
జెలువుగొలుపుకలికిపులిగోరు పతకంబుఁ
బోలె నిన్నుఁదాల్చె బాల యెడఁద. 334

అవ—నాయిక తననుండి ధనముఁ గోరుచున్నదేమో! యని సంశయించు నాయకునితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. వినినంతనె తగుశ్రుతిసుఖ
జనకంబయి నీదు పేరు సంగీతమనన్;
ననఁబోఁడి మానికముఁ గుఁ
బనివడ దర్థగ్రహంబు వన్నియ కాఁడా! 33౫

అవ— నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. కౌఁగిలించినట్లు, కాంచుచు నున్నట్లు,
ముద్దులాడునట్లు, ముట్టునట్లు,
పలుపుచున్నయట్లు చక్కిలిగింతలు,
కలికికట్టిని రేలఁ గలలఁ గాంతు. 33౬

అవ—కోపమునఁ బ్రియునిఁదన్ని యావలకు గెంటిన నాయికతోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. చరణప్రహారమాత్రని
శిరసున వర్ధించి గెంటిచీవాట్లిడినం
దరుణీ! చక్రాంకితుఁడయి
చరించు శాళియుఁడు జమునసకుఁడేసుమ్మీ! 33౭

అవ—ఒకతె వేరొకతెతో ననుచున్నది.

ఆ. వె. కన్నబిడ్డవోలెఁ గాతుకావహముగాఁ
బెంచుచున్న చిలుక పిల్లమడసె
వ్యాధియేని లేకయనుచుఁ బాంధుఁడు విని
వెలఁది పలువతనముఁ దెలిసికొనియె. 33౮

అవ—పూర్వనాయికయొక్క చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. కనుల హరించుచుఁ జొచ్చుచు
మనసున నీశ్యామ తొంటిమవ్వపుఁ బూఁబోఁ
డినిమాఁపె భిత్తిచిత్రం
బును గ్రమ్మిన ధూమలతిక పోలిక సఖుఁడా! ౩౩౯

అవ—ఒకతె యొకని ప్రవాసదినమునాఁటి ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. వేమాఱు లరుగుచుండును;
వేమాఱులు తిరుగుచుండు వెనుకకుఁ; గలికిన్
వేమాఱు కౌఁగిలించును;
వేమాఱులు చనుదుననుచు వీడ్కోలిచ్చున్. ౩౪౦

అవ—నాయకుని ప్రేమాతిశయముఁ బడసి యభిమానవతియగు నాయికను గని పరనాయికాసఖి యన్యోక్తితో ననుచున్నది.

క. హరు శిరసెక్కితి నని తెగ
మురిసెదు శశిరేఖ! యల్లుమురియకు; చండీ
చరణాబ్జ ధూళి మలిపెడు
తఱినెఱిఁగెదు దీనిఫలము తడయు మొకత్రుటిన్. ౩౪౧

అవ—రతిసమయమున యువతి యువకుని మనస్సును బరాయత్తముఁ గావించుచున్నది.

క. అల చెట్టుకొమ్మమీఁదఁ గరు
వలి యూఁపెడుగూటియుయ్యెలఁ బండి రతిక్రీ
డలఁ బెనఁగుచు నిర్భయముగఁ
జెలఁగు పతగదంపతులను జెలువుఁడ! కనుమా! ౩౪౨

అవ—ఒకఁడొక సామాన్యవనితతో నన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. వినఁదగునుమాట సుధవలెఁ
గనఁదగు దాటాల నిందుకళ చందమునన్
వినుముట్టఁదగదు తేఁదగి !
యనయముఁ జెన్నఁటి భుజంగు లాడుచునుంటన్.

అవ—నాయకుఁడు నాయికా మాతితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. తద్గుణంబుఁ జెవికిఁ దాఁకించి తద్దత్త
కుసుమచయము వంగి యొసఁగు నీకు
వశుఁడనైతి సకియ ! వలరాజువింటికిఁ
బలెనె నేనకా దెవండు సైఁచు ? 388

అవ—దూతి తాను జెప్పినవానినిఁగాక పరుని చెట్టఁబట్టఁ దలఁచు
నాయికతో ననుచున్నది.

ఆ. వె. ఇందురేఖవోలె నింపు సొంపిల్లు నీ
వన్యుఁ జెట్టఁబట్ట ననుచితంబు
పరుఁ జెవండుపట్టు వలరాజుచుఱకత్తిఁ ?
బట్టుఁబొమ్మ ! కాదు పఱపకున్న ? 389

అవ:—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. ప్రాఁతగిల్లిపుచ్చి భ్రమరకీటంబులు
గొట్ట దుమ్మురాలు నట్టివింటి
వదలిమరుఁడు ముష్టి పరిమితమధ్యంబుఁ
గలుగు నిన్నుఁగొనును గలికి! యింక. 390

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. ఓచెలీ ! నీదుచనుల గోరొత్తులందుఁ
బొడమి జాఱెడు చెమ్మట బొట్లజాలు
పయిఁడిమొలనూలి ప్రాలుమ్రుత్తియపుసరము
వలెనె మెఱయుచుఁ గనువిందు గొలుపుచుండె. 3౮౭

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. కలవు బహుభంగములు ; పెక్కు గలవు రసము ;
లలవివర్తంబులును జాలఁ గలవు ; కలికి !
నదులయును గులటాంగనా నయనములయు
గతులెఱుంగవు సరళవు గాన నీవు. 3౮౮

అవ:— మానమును వహింపక యార్జవమును బూనిన తరుణితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. తరుణులకుఁ గఱపెగిరిసుత
సరసత; "దాక్షిణ్యమునను సౌభాగ్యము ద
బ్బరయని వామ్యముఁ బూనియ
నిరంతరముఁ గులుకుచుంటినే" ననియుఁదగన్. 3౮౯

అవ:— నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. ననఁబోఁడిమొన్న మునిమా
పునఁ బేరఁటమునకు వచ్చిపోవునపుడు సం
దునఁబట్టి కౌఁగిలించితి
వనుంగుఁజెలి ! వచ్చిచూడు మద్దానివెతన్. 3౯౦

అవ— నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. తలవాంచి నవ్వుచెడనెడ
కలఁతిగఁ దాఁకియును దాఁక కరిగిన కొలఁదిన్

గలికీ! నామదిఁ దాఁకుచుఁ
గలంచు చున్నావుగదె చికాకుపఱచుచున్. ౩౫౧

అవ—నాయిక తనభ ర్త నేకూడవలెఁగాని పరపురుషులఁ గలియరాదని యనుచున్న చెలిక త్తెతో ననుచున్నది.

గీ. చెలియ! చీఁకట్లు సందుగొందులను జరుగు
జారరతివోలె బతిరతిసౌఖ్య మిడునె?
కలఁగఁ జేయదె? సుడిగాలికన్న హోయి
జాలవివరంబుఁ బడివచ్చు చల్లగాలి. ౩౫౨

అవ—తనకుఁ బొందరాని నాయికనుగాంచి మందమారుతము నుద్దేశించి యొకఁ డిట్లనుచున్నాఁడు.

క. రమణీయంబయి నఖపద
సముదాయం బగుయువతి జఘనంబు వివ
స్త్రమొనర్చి కొలిచి తేపు
ణ్యముఁ జేసితివో? సమీరణంబా! చెప్పుమా! ౩౫౩

అవ—అదృష్టశాలికి సిరి యయత్నముగ నే లభించునని యొకఁడను చున్నాఁడు.

క. తనసర్వాంగం బొసఁగుచుఁ
బనిగొనకయ సెజ్జయందుఁ బండినయలసున్
ఘనపుణ్యవంతు సిరి పొం
దును బురుషాయితమొనర్చు తొయ్యలివోలెన్.

అవ—ఒకపథికుఁ డిట్లాశించుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. వెలఁది మానికంబు తలపోసి తలపోసి
విరహ దుఃఖములను వెచ్చనూర్చు

చంగ మంగమునకు నదుకఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి
ముద్దులిచ్చునంత పోఁడిమున్నె ? ౩౫౫

అవ—ఒకదాని ముచ్చట నొకతె చెప్పుచున్నది.

క. ఉలికులికిపడుచు వరవ్రుదు
కులుకుచు మితిఁగడచి పతినిఁ గొలువంగా వెం
టలనెల్ల, గేస్తురాలికి
బలవత్సంచయము చొచ్చి భావముఁ గలఁచెన్. ౩౫౬

అవ—నాయకుఁడువయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

క. హరియించెనాదుమనసీ
తరుణిని జెఱసాలఁ బెట్టి దర్పోద్ధతిమై
యురమునఁ గ్రుద్దుచు మొగమును
గఱచుచునలువుదును బట్టి కరపాశములన్. ౩౫౭

అవ—ఒకఁడొకతెతో ననుచున్నాఁడు.

క. నడచుచు వెనుకకుఁదిరుగుచు
సుడిగాలితృణంబుఁబోలెసుదతీమణి! నా
యెడఁదహరింతెగయింతువు
వడఁకింతువు త్రిప్పిత్రిప్పిపఱతువయెటనో? ౩౫౮

అవ—నాయికయొక్క చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. తగునే? బహులక్షణవతి
యగుమా చెలిమిన్నయందరాంద్రసురతోఁ బా
టుగనెంచధూర్త! జూదరి
కొఁగిఁగోటియుగ్రుడ్డిగవ్వయును దుల్యమగున్. ౩౫౯

అవ — చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. అతివ వలకాఁక మూర్ఛా
వృతయయి నీపేరు తన చెవింబడ లేచుఁ
జతురంగ ఘుటికవోలెను
బ్రతిక్షణముఁ జావుదప్పి బ్రతుకుచునుండెన్. 360

అవ — నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. చెమరించు నాదుమెయి స్వ
ర్వముచేతన; పగట నిద్దురను బోఁద్రోలుఁ;
రమణుని చందమున నిదా
ఘము వహాయింపంగ నీదుఁగటిపయి వలువన్. 361

అవ — దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

క. చెలికాఁడా! యాకాలిక
ఫలంబు లత దోహదమునఁ బడయువడువునన్
దలఁచుచుఁ దలఁచుచునినుమా
చెలి పువ్వులఁతుని వహించెఁ జిన్నదియయ్యున్. 362

అవ — నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

క. తరుణీ స్తనజఘనంబులఁ
బరివృత్తింగానుదాఁటి వ్రాలుచు నాచూ,
పరయంగఁ దీర్ఘకాకము
కరణి నదీతీరములను, గ్రాలును సఖుఁడా! 363

అవ: — నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాడు.

గీ. చిఱుత యలుకను వహాయించి చిగురుఁబోఁడి,
యలఁతి నవ్వులు సిగ్గులుఁ గొలఁదియూర్పు

లలరఁ దాఁకకు తాఁకకు మనుచు జరిగి
పోయి మెలమెల్లఁగ గవాక్షమును బిగించె. ౩౬౪

అవ— నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

క. విదిలించుఁ గేలు; సైపఁక
రుదియించుం; బరిహసించు; గ్రుచ్చునఖంబుల్
హృది; గెలువఁ దలఁచుసన్నా;
సుదతిరతియె రతియితరము సుతమజ్ఞమగున్. ౩౬౫

అవ— ఒకతె యొకదానిముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. వలరాజుమంత్రజలమును
బలెఁజెలువుఁడు చిలుకరింపఁ బన్నీరంబుం
గలికి సివమెత్తియాడుచుఁ
బలుకు నసందర్భముగను బైఁబడను దగన్. ౩౬౬

అవ:— నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. కొలువఁడు మునుపటివలె ; నను
వలపింపఁడు ; సిగ్గువడఁడు స్వచరిత్రంబుల్
తలఁచియు ; నమ్మఁడు నాపతి
చెలి ! నాపాలిట నవోఢ సెత్తుగువయ్యెన్. ౩౬౭

అవ:— ఒకతె ముచ్చటను మఱొకతె వేఱొకతెతో ననుచున్నది.

క. చిరకాలమునకుఁ దనపతి
యరుదేరఁగఁ దరుణి కలప మలఁదిమెయిఁ గ
న్పఱపక తెలిగోరొత్తుల,
మరులుగొలిపిమాయఁ జేసి మాటుచుఁగవిసెన్. ౩౬౮

అవ:—నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

క. కురువులపైఁ గుబ్బలపైఁ
బిఱుఁదులపై నెయ్యమెసఁగ విలసిల్లుచు మున్
సరసత గోరొత్తువలె న
పరక్తిఁ బొందితివి కాలపరిణతిఁ బ్రియుఁడా! 318

అవ:—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. కడుఁగడు నీరసముగ నీ
యెడఁ జొరఁబడు; వెడలునిలక, యీమా చెలి చె
ల్వ్వడ! నీ వెలుఁగులోఁ జొరఁ
బడునా జాబిలి వెలుఁగు పగిదిని సతమున్. 320

అవ:—ఒకతె మఱొకతెతో నన్యోక్తితో ననుచున్నది.

క. అతిసరసత్వము, సుకుమా
రత, కాంతిమయత్వ, మాంతరంబైనగుణ
ప్రతతియు నీవు శశస్వీ
కృతినో శశిలేఖనో? యెఱింగించుఁగదే? 320

అవ:—ఒకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. పండియున్న భర్తపాదంబులొత్తుచు
వెలఁది సురఁటిఁబట్టి వీచుచుండఁ
దలుపుసందునుండి తమిఁగాంచు మిండగాఁ
డూఁటడిల్లుచుండె నుల్లమందు. 322

అవ:—బహునాయికావల్లభునిఁ గోరుచున్న యొకనితో మఱొకతె భంగ్యంతరమునఁ బలుకుచున్నది.

క. కలువలుఁ దమ్మిలు గేదఁగులుమల్లెలు మొదలుగ గలవనిలలె లో
సులభములయి, యెలదేఁటి పొ
గులుఁ బొందఁగ మరునివింటగుణభావంబుల్. 323

అవ—ఒకతె యొకముచ్చటను చెలుపుచున్నది.

క. తగినంత నిద్ర లేమియె
యగుదీనికి వ్యాధిహేతువని వెజ్జువచిం
పఁగ నాచిన్నది సిగ్గిలె;
బిగిసె సవతి; దయితుఁడదరె; ప్రియసఖి ముడిసెన్. 324

అవ—నాయిక యొక్క సఖి నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. సతము రక్తురాలు సకియ; రాగముమాత్ర
మొగమునందు గురిజ పగిదిఁదాల్చు;
ధీర! మాటకారివగు నీమురాగ మా
స్యంబునందుఁ జిలుక కట్లు చెలఁగు. 325

అవ—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను చెలుపుచున్నది.

క. మునిమాఁపునందుఁ దనకాం
తుని చేతులఁ దూలిపడి రతులచే రేయె
ల్లనుబుచ్చి ప్రొద్దుటను ది
వ్వెను బెట్టఁగనవ్వె రొక్క పిల్లను సకియల్. 326.

అవ — నాయకుఁడు దూతితో ననుచున్నాఁడు.

క. పొలయలుకయగ్గినుడికిన
యలవెలఁదుక స్నేహభావ మతిదుర్లభమో
చెలియా! నినుదర్శించఁబలెఁ
బలు త్రిప్పులు త్రిప్పి దానిఁబడయఁ గలిగితిఁ. ౩౨౭

అవ — ఒకతె మరొకతెతో ననుచున్నది.

క. ముగుదా! ప్రసన్నురాలుగ
నగుమీ! యని చిలుకవలుక, నళికి గృహిణికిన్
దగఁ బ్రియుఁడు వెడలెగది; చెలి
నగియె; సవతిపొగిలె; బాల నానంగొనియెన్. ౩౨౮

అవ — నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

క. చలిగాలి! నీప్రసాదము
కలిమిని మెయిముడిచి వలువఁగప్పి దిటముగా
వలకాఁక యెదనె రగులఁగఁ
జెలఁగుచెలిని ముగుదఁబోలె సేవింతుఁ దగన్. ౩౨౯

అవ — దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

క. నివసించుచున్న రసమయ
మవునతని మహాశయంబునందు సతము న
ర్ణవమున బాడబశిఖవలె
లవమును గొనవార్ధి వృత్తి లలనామణిరో! ౩౩౦

అవ—ఒకతె యొక తరుణదంపతుల ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. తరుణీ తరుణులు గుడిని
స్మరస్మరాపహృతదృఙ్మనస్కులగుచు నొం
డొరుపయిఁ బూజకు నెత్తిన
విరులు విసరు కొనిరి రెచ్చి బెట్టిదపుఁదమిన్. ౩౦౧

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. సురఁటి పెనువీవులకుడస్సి కరయుగంబు
వ్రాలుచున్నది సకియకు రమ్యమూర్తి!
మఱియ దుద్వర్తనము మేసిఁ బుట్టు చెమటఁ
బొమ్మ! కొంతావలకునద్ది మఱియుదాఁక. ౩౦౨

అవ—దానిపతి మూఢుఁడగుటచే నదియును మూఢురాలని యనుచున్న యుపపతితో దూతిపలుకుచున్నది.

క. పతివట్టి యెడ్డెనిజముగ;
రతికళఁ దన తెలివిఁ గఱచె రమణీమణి ప్ర
త్ప్రతిమకడ నేకలవ్యుఁడు
వితతంబు ధనుష్కళాప్రవీణతఁ బడసెన్. ౩౦౩

అవ—దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

క. చెలి! సౌభాగ్యము మానము
గలయతని నలక్ష్యపఱిచి కలఁపఁగ నీవ
చ్చెలువుఁడు భస్మస్నానము
సలిపినగతి మెయి విరహవిశదరుచిఁ గొనియెన్. ౩౦౪

అవ—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. చెలికత్తె వేసమునుగాని
తలదువ్వను; బూలుముడుచుఁ; దఃఖమెయి దిద్దుం
దిలక; మలందును గంధము;
వెలఁదికి మిండండు దాని పెనిమిటియెదుటన్. ౩౮౫

అవ—తన మగఁడు చక్కనివాఁడై నచో నాతని నే ప్రేమింపవలయునని యొకతె యనఁగా నాయిక యనుచున్నది.

క. నవమన్మథుఁ డీతండని
జవరాండ్రెల్లరు నుతింత్రు సకియా! యవి న
చ్చవు నాకు మగఁడు గావుట
నవని నమృత మైన విషమ యగాపథమన్నన్. ౩౮౬

అవ—ఇట్టి చీఁకటిలో నేనటకెట్లు వత్తునని యనుచున్న నాయికతో దూతి యనుచున్నది.

గీ. చిమ్మ చీఁకట్ల రాత్రులఁ గ్రుమ్మరిల్లు
సొగసు కత్తియలకు దారిఁ జూపుచుండు
మానికపు దివ్వియలు నెత్తిపైనిఁ దాల్చి
చిలువ మొత్తంబు వెఱపేల? చిగురుఁబోఁడి! ౩౮౭

అవ—నీ కటాక్షపాతము చేత నే యాతఁడు ధృతి వడలి యున్నాఁడని దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

క. వెలువడి సౌధగవాక్షముఁ
జెలియా! నీ చూపు వానిస్థితి మార్చి హిమా
చల విస్ఖలితవియన్నది
బలిమిని నైరావతంబు బలె హరియించెన్. ౩౮౮

అవ:—నీకు భార్యయుంటవలన నీతో మైత్రి నాకుఁ జిరస్థాయిగా నుండ
దని యనుచున్న నాయికతో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

క. తరుణీమణి ! సహధర్మిణి
పరిచ్ఛదము సంశయముగఁ బరిచర్యకె ; డె
ప్పరమగు హీనుదినమున సుఖ
పఱచునొకో ? గొడుగునీడ పరికింపుమెదన్. ౩౮౯

అవ:—లక్ష్మీ సరస్వతుల పరిచయము నొకఁడు తెలుపుచున్నాఁడు.

క. ఎలయించుం బణ్యాంగన
వలెమిక్కిలి కలిమికొమ్మ పరిచయలవమున్
నిలుపదుమదిని ; సరస్వతి
కులసతివలె జన్మ జన్మకును విడువదొగిన్. ౩౯౦

అవ:—నాయకుని చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. చెలువా ! చతురాస్యుఁడు నీ
చెలువుఁడు వైముఖ్యమొప్పు సిద్ధించు నిఁకన్
నలువవలె నేకచిత్తుఁడు
లలితుఁడు ప్రియతముఁడు స్మరకళాజ్ఞుఁడు సుమ్మీ !

అవ:—సౌందర్యాది గుణములుగల నాయకుఁడేల పరాంగనాసక్తుఁడై
యుండెనని తర్కించుచున్న నాయికతో నాయికా సఖియను
చున్నది.

క. చెలియా ! మధురుఁడు వక్రుఁడు
కలాధరుఁడయ్యును నీదు కాంతుఁడుకానీ
యిలపయిఁ బ్రతిపచ్చంద్రుఁడు
బలెనకలంకుఁడు ద్వితీయఁ బరికింపఁడొగిన్. ౩౯౧

అవ:—మానవతియగు నాయికతోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. కలికీ! వినునాపలుక
శ్రులఁజక్కఁగఁదుడువుమిడుము శోణరుచులఁ గ
న్నులఁ గాటుక; నొక్కటనీ
చెలువుఁడు గనునల్లకల్వచెందమ్మి జిగుల్. ౩౯౩

అవ:—ఆపె విరహదుఃఖితయై నీ యాశ్రయమును గోరుచున్నదని నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. బలపపుసలాకవోలెను
వెలుకంబాఱియుఁ గృశించి వెలిఁగెడుమానె
చ్చెలిమిన్నఁగేలఁ దాఁకినఁ
జలించి నీయిచ్చఁబట్టి చరియించు సఖా! ౩౯౪

అవ:—ఒకమిండని దూతి యొకతెతో ననుచున్నది.

క. కలికీ ! యెచ్చటనీముదు
సలిపెనిమిటి దాఁపురించె జవ్వనివగు నీ
కలసిరికిలోభివలెఁ గ
న్నులఁబడఁగావంబడంగ నోచితివె? యిసీ! ౩౯౫

అవ:— నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. జగడమాడి మాఱుశయ్యపైనిఁ బరుండి
కలికి, సకియకిటికికడకువచ్చి
దాని కథ నెఱింగి ధ్వనిఁజేసిజళిపింప
వచ్చిమెల్ల నాదుప్రక్కఁబండె. ౩౯౬

అవ—అవమానితుఁడగు నాయకునితో నాయిక యనుచున్నది.

క. నవ్వుదువు కాలందన్నఁగ,
బవళింతువు నేల గెంటఁ బాన్పున నుండిన్;
రవులింతు చిలిపి పనులన్;
నివర్తిలవు నాయెడంద; నిన్నేమందున్. ౩౯౬

అవ—నాయకునియందుఁగల నాయికాసక్తిని దూతి తెలుపుచున్నది.

ఆ. వె. నిన్న పగటిపూఁట నిద్రలో నినుఁగూర్చి
పాపమా నెలంత పలవరింప
సవతి నవ్వెఁ; నత్త దివ్వులొందె; బరువెత్తి
మూసిరంత దాని మొగముఁ జెలులు. ౩౯౭

అవ—ఒకఁడనుచున్నాఁడు.

క. కనకనలాడుచు మోహం
బను నిమిషముఁ గ్రొత్త క్రొత్త యంగనలను నిం
ధనముల వెదకుచు నుండును
దనివింగొని చల్లఁబడద తగ నన్నిటికిన్. ౩౯౮

అవ—నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క, చురచురలాడుచుఁ గడుఁ దీ
వరమయిననుఁ గాల్చుచుండె వలకాఁక సతం
బరుణుండు సూర్యకాంతము
కరణిన్; సుఖయింతు బ్రూదిఁ గావింపంగన్. ౩౯౯

అవ— నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

క. కదలకయు గెంటినను నా
పదములఁదలదిండొనర్చి పండితివిదిస్సైఁ
చెదఁగాని వెచ్చనూర్పుచుఁ
జెదవలెఁ బ్రాకింతు వేల? చేతినిఁ బై పై. ౪౦౦

అవ— ప్రియురాలు తనయుత్తరీయము లాగుకొనఁగా నేకవస్త్రుఁడగు నొకలజ్జాలువునకుఁ వేఱొకఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. తిరిగిరాకనుగోరి నీతియ్యఁబోఁడి
యుత్తరీయంబుఁగొనిదాఁచియుంచుకొంట
నేకవస్త్రుండవయ్యు నీవెల్ల యువక
మండలికిఁదోఁచు దొఁదలమానికముగ. ౪౦౧